ВІСТІ КОМБАТАНТА

3

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1982

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1982 Торонто — Нью-Йорк ч. 3 (119)

ЗМІСТ

ВІСТІ КОМБАТАНТА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Голоана Управа Братства кол. вояків І УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українськвих Січових Стрільців, Об'єднання кол. аояків УПА, Броди-Лев, Інн., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lev, Inc, Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address:
VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada M6P 3J9

Editorial office in USA:

Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 100-E Mongomery St., Jersey City, N. J. 07302 U. S. A.

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.
Редакція
застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1982 РІК:

В Канаді річна передплата 15.00 долярів.

Поодиноке число 3.25 дол.

В США і інших країнах рівновартість амер. доляра.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ

Арґентіна:

Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c Maza 144,
Buenos Aires, Argentina

Австрія:

Dr. S. Naklowycz
Dresdner Str. 124/III/19
1200 Wien XX., Austria

Printed by KIEV PRINTERS LTD. — 2466 Dundas St. West, Toronto, Ont., Canada M6P 1W9

Коментар

М. Малецький

МИРОЛЮБИТЕЛІ

Кажуть, що життя — це безупинна боротьба за існування і продовження. Приходиться боротися з силами природи, несприятливими обставинами й, найважливіше, співжителями цієї плянети. Ця боротьба змушує не перебирати в засобах, вона жорстока, безкомпромісова, вимагає сталого напруження, зусилля та уваги. Нічого дивного — вона й томить. Тому то поодинокі люди і суспільства завжди бажали забезпечити собі, родині, групі й народові мирне і спокійне існування та співіснування. Все таки тяжко натрапити на такий, хоч би й короткий, період часу в історії людства, який здійснював би оце бажання загального й для всіх справедливого миру. Мабуть, така вже людська вдача — мир, у її збірній свідомості, — явище ненормальне. Виглядає, що лиш звичайна сила і страх перед цією силою потрапили забезпечити стан релятивного миру на якийсь протяг часу. Релятивний тому, бо під час його існування сильні дбали, щоб затримати собі корисне становище; слабі старалися рости в силу, щоб незабаром змінити дійсність, згідно із своїм уявленням. Зміниться воно колись? Зміниться людська вдача? На ці питання можуть відповісти хіба ворожбити чи футурологи.

Від непам'ятних часів більшість релігій пробувала — хоч не дуже успішно — зміняти вдачу людей та вщеплювати своїм вірним засади мирного полагоджування справ. Наприклад, поняття "мир" кріпко споєне з вченням нашої християнської віри. Мир — це атрактивне слово, а світські політики й суспільні рухи послуговуються ним доволі часто. Трудність тільки в тому, що його різні люди різно розуміють. Не можна сумніватися, кожна людина зосібна бажає миру. З цим зв'язане життя кожної людини, її сподівання, а війни чи заворушення перекреслюють усі пляни.

Виходить парадокс, бо оце бажання кожної людини розпливається у збірному бажанні миру якоїсь спільноти. Такий мир тоді прибирає окреслені форми з відповідними кваліфікаційними прикметниками, наприклад, релігійними, соціяльними і т. п., й відразу попадає у конфлікт з тими, які з миром зв'язують відмінні поняття і вартості. Коли слова не доводять до переконання, тоді конфлікт перемінюється у випробування сил та веде до війни. Щоб запевнити перемогу своєї рації, люди видумували й далі видумують щораз нові засоби взаємного винищування, а шлях цих винаходів веде від звичайного кия до ядерної і біологічної зброї. Часом в історії здавалося, що з винаходом нової зброї ніхто вже не наважиться заколочувати міжнародного співжиття. Так також думали народи після 1945 року, по вибуху ядерної бомби над Гірошімою. Але, на жаль, не довго. Незабаром, крім американців, і другі народи почали "втішатися" таємницею продукування ядерної зброї. Пригадується одна карикатура з гумористичного журналу. На рисунку кількох чоловіків з кам'яної доби на нарадах Один з них промовляє. Підпис під карикатурою: "Засідання академії наук печерської людини, на якому проголошують винахід страшної зброї-лука, що напевно внеможливить ведення майбутніх воєн". Історія людства рясна від таких прикладів.

Не інакше в сучасному світі. Всі бояться війни, всі говорять про мир, а миру немає, бо десь у якомусь місці нашого глобусу хтось комусь пробує силою накинути своє розуміння миру.

Мир на думці в політиків, військових, інтелектуалістів, журналістів, на думці і скромної людини на вулиці. Одначе не всі можуть багато в справі миру зробити. Стан "мир чи не мир" підпорядковується і в сучасних умовах національним інтересам, які покищо зараховуються до найбільших вартостей народу. Про ці вартості рішають в західніх демократіях традиційні державні інституції, в більшості представники, вибрані народом; в диктатурах і тоталітарних режимах — дуже обмежене число олігархів. Власне в західніх суспільствах вибори й можливість свобідного вислову думки й поглядів дають запоруку, що про національні інтереси і їх пріоритети рішають, а принаймні мають вплив, широкі маси народу. В "народних демократіях" чи диктатурах ці справи вирішують диктатори, арбітрарно й у великій більшості без підтримки народу.

Ядерна зброя стала реальністю модерного співжиття від 1945 року. Американський монополь змінився на співвласність

держав ядерного "клюбу". З цим збільшилася можливість вжиття цієї зброї — свідомо чи випадково. Політика великих держав у цьому періоді змагала, дотепер успішно, щоб не допустити до ядерної конфронтації. Мабуть, усі собі уявляють, зокрема політики (не всі вони невідповідальні) розмір і наслідки ядерної катастрофи.

Такі думки насуваються, коли читати пресу та слідкувати за телепередачами. На Заході стверджується відродження "масового" руху за "мир", проти зброєння і проти ядерної зброї. Широко його пропаґують та перебільшено "об'єктивно" реферують його дії — протести й демонстрації. Пересічного спостерігача разить виразний "антиамериканізм" і брак критики Радянського Союзу, який, — як відомо, — розпоряджає, крім ядерної, ще страшнішою, біологічною зброєю. Є докази, що цю останню вживали в Афганістані.

Протести зводяться до вимоги від західніх держав, зокрема США, "заморозити" свою ядерну зброю, більше її не продукувати і, як треба, навіть односторонньо роззброїтися. Тут ділять ядерну зброю на американську і радянську. Американська — "аґресивна" і тому може спричинити світову катастрофу; радянська — "дефензивна" і служить тільки для оборони "проґресивного" світу (інакше: світу під домінацією Радянського Союзу) перед "загарбницькими" капіталістами.

Оці речення обмежуються до найсуттєвішого схоплення мети найновіших миролюбителів. У широкозакроєній і майже до подробиць продуманій пропаґанді проти ядерної зброї, за мир, можна доглянути всі тонкощі й відтіні випробуваної вже методи тоталітарних режимів, а зовнішні вияви вводять у блуд навіть щиро переконаних і відданих справі людей.

Приглянувшися ближче організаторам цих рухів, відпадає сумнів і обосновується переконання, що в них бракує добрих і шляхетних інтенцій, що в них, як і в їх попередніх рухах за мир, мета ширити замішання, заколот та каламутити суспільну воду для "рибалок" з країн завмираючого сонця комунізму.

Відновлення цього руху виводиться від модифікації зовнішньої політики США. Новий президент і його адміністрація пересунула наголос у методах і способах забезпечування своїх національних інтересів. Вони вважають, що в першу чергу треба повернути престиж США серед приятельських і ворожих держав,

а цей престиж вже добре підкопаний за попередніх адміністрацій. Потрібно дозброїтися і з позиції сили переговорювати й пробувати встановити тривалий мир. На жаль, сила — це єдиний арґумент, у який вірять і який шанують, зокрема на Сході Европи. Очевидно, така настанова не на руку "проґресивним" плянам тих, які хотіли б ширити на весь світ свою більшовицьку доктрину.

Тому саме там, у центрі, у Москві, постав оцей "рух за мир". Вже понад 30 років Радянський Союз організує, підтримує і фінансує міжнародні мирові рухи з метою морально й фізично роззброїти західні держави.

Адам Кручек у статті "В радянській пресі" ("Культура" ч. 412-413) пише: "Немає сумніву, що... пацифістичний рух почав прибирати розгону по московській зустрічі 67 представників центральних пресових органів комуністичної партії світу... 24 листопада 1981 року представники "братніх партій" зійшлися знову в Празі; тим разом було 90 делеґацій" (стор. 118). Конґрес США, — пише там же А. Кручек, — обрахував, що "пацифізм" (на Заході, — прим. ред.) коштує Радянський Союз коло 63 мільйонів долярів річно.

Немає сумніву, що між протестантами за мир на вулицях західньо-европейських і американських міст багато ідеалістів, людей доброї волі й таки правдивих пацифістів. Їх можна розуміти, бо співучасть їх спричинює небувала непоінформованість та межова наївність. Тяжче вже оправдати, хоч розуміти можна, участь в тих групах людей духовного сану, яким доводиться повинуватися і притакувати скрайнім матеріялістам, для яких релігія вже давно тільки опіюм народу.

Побіч професійних "любителів миру", керованих і фінансованих Радянським Союзом, передову ролю відіграють західні інтелектуалісти. Це освічені люди, фанатики лівих переконань, в яких наявна певна доза модного серед інтелектуалістів лівого думання, дещо уявленої ориґінальности, а в деяких таки гірке розчарування внаслідок великих і нездійснимих сподівань. Між ними ліві ліберали, яких соціяльні і суспільні програми в житті провалилися з причини нереальности їхніх заложень, але які все таки хочуть затримати свій статус на вершинах суспільних організацій.

Приклонники протиядерного руху підкреслюють участь молоді, як позитивне явище. Молодь завжди й усюди відзначалася

надміром енерґії. В багатьох західніх державах цим молодим людям відпала турбота за щоденний прожиток, до війська не змушують, до праці теж. Все одно десь треба свою енерґію зужити і, як вже не в хемічних препаратах, то принаймні в вуличних протестах. Очевидно, тут йдеться про ту незначну частину молоді, яку так дуже реклямують. Про більшість, хоч вона інша, не згадують; приличність — не новина. І врешті серед демонстрантів можна зустріти певне число людей, які вже з роду "протестанти", тобто ті, які протестують завжди, всюди і проти всього.

Здається, що західні суспільства за останніх десяток років вже привикли до демонстрацій. Вони стали складовою частиною буденщини. Демонструють часто з причин дрібних, а навіть смішних, і тому ці демонстрації без великого впливу й значення. Одначе в руках спритних демагогів та при сприятливих умовинах можуть пошкодити живим інтересам суспільства, а навіть підірвати оборонну спроможність держави. В демократичних суспільствах свобода думки забезпечена, якщо вона не в конфлікті з існуючими законами. В народних демократіях карають підозрілих навіть за відмінне від урядового думання. Сучасні "миролюбителі" це знають, і це саме подвійний стандарт їхніх оцінок. Обсервуючи їх, особливо їхніх провідників, не можна позбутися враження, що вони повні ненависти і злости, що вони готові негайно нищити інакодумців. Ця прикмета, тобто, фізична ліквідація політичних противників, зрештою, типова всім екстремістичним рухам, а "миролюбителі" не інші.

Наш коментар не слід вважати як прихильний до зброєння. Ми також бажаємо миру. Все таки, доки генетичні інженери ще не змінили людської вдачі, реальні факти міжнародної політики вказують, що тривкий, для всіх справеливий мир ще не появився на горизонті.*) Тому, мабуть, треба прийняти, хоч не радо, засаду міжнародної політики старовинних римлян: "Si vis pacem para bellum". (Хочеш миру, готуйся до війни).

*) Президент США Р. Реґен висловився, що він повірить в реальність демонстрацій за мир, коли організатори зорганізують їх також за східньою границею Берлінського муру.

Сучасне

Іван Кедрин

КОЛИ, ЯК І ЧИМ ЗАКІНЧАТЬСЯ ПЕРЕГОНИ У ЗБРОЄННІ?

Всі великі часописи й журнали у широкому світі зароїлися інформаційними вістками і статтями-коментарями на тему сучасного стану збройних сил у всіх країнах світу, зокрема й особливо у двох суперпотугах — З'єднаних Стейтах Америки і Совєтському Союзі. Вибух з новою силою пацифістичний рух, пригадавши дещо масові демонстрації пацифістів з часу В'єтнамської війни. Джерело теперішнього остраху людей, що може вибухнути Третя світова війна, двояке: 1) СССР стривожений політикою дозброювання Америки, яку започаткував уряд Роналда Реґена, який вже під час своєї виборчої кампанії виступив проти ратифікування так званого САЛТ 2 — американсько- совєтського договору про обмеження стратегічної зброї, що його підписали Джіммі Картер і Брежнєв у Відні, в червні 1979 р., як договору, що приніс односторонню користь тільки СССР. Ото ж Москва повела по всьому світі пропаґандивну кампанію, націлену на дискредитацію Реґена, як "паляча війни", знайшовши союзника в ліволібернальному американському й міжнародному таборі, ворожому супроти політичної й економічної філософії республіканського консерватиста, теперішнього американського президента. Далі: фактом є, що у первісному бюджетовому прелімінарі Реґена на найближчий фіскальний рік призначено на цілі оборони 216 більйонів дол. та астрономічну суму півтори трильйона на найближчих 5 років, і ці велетенські суми мусіли налякати людей, які знають і відчувають, що таке могутнє зброєння погрожує вибухом війни, дармащо латинська пословиця каже: "Хочеш миру — готуйся до війни".

Сучасний пацифістичний рух у світі, який проявився дотепер найбільше в Західній Німеччині, але є і в інших країнах Західньої Европи та в самій Америці, вдаряє безпосередньо по З'єдинених Стейтах, вимагаючи редукції видатків на зброю у користь соціяльних потреб народу, та "замороження" існуючого арсеналу ядрової зброї на базі існуючого стану в ЗСА і СССР. Реґен і його три найближчі дорадники в справах оборони — державний секретар Александер Гейг (чотиризірковий генерал, недавній командир збройних сил Атлантійського союзу, НАТО, секретар оборони — Каспер Вайнберґер і дорадник президента у справах безпеки Вільямс Клерк, — одностайно відкинули концепцію "замороження" арсеналу атомової зброї, бо це внеможливило б Америці наздігнати занедбання, що його допустилися в ділянці збройних сил американські уряди за останніх десять років, допустивши до здобуття переваги Совєтським Союзом. Проте прихильники такого "замороження" орудують теж поважними арґументами: мовляв, коли Америка навіть в деяких родах зброї стоїть на другому місці поза Совєтським Союзом, то в інших родах перевищує СССР, — і число існуючих в Америці та в Совєтському Союзі "ядрових головок" у ракетах на середущу і далеку віддаль не грає практично ролі, бо все одно, навіть при меншій скількості таких засобів масового нищення, — Америка має достаточну силу змести з обличчя землі найбільші осередки важкого промислу в Совєтському Союзі. Фахівці орудують цифрами на тисячі і десятки тисяч різних родів стратегічної зброї. Не забулося, що атомова бомба, скинена на японське місто Гірошіму 6 серпня 1945 р. вбила зразу же кругло 72 000 тамошніх мешканців, а бомба ,скинена на місто Наґасакі в три дні пізніше вбила понад 80 000 осіб (докладної статистики нема, бо наслідки радіяції вбивали дальших людей впродовж наступних років). Фахівці твердять, що теперішні атомові й водневі (гідрогенні) бомби мають десятикратно більшу силу, від бомб, скинених на названі міста в Японії 37 літ тому. Обраховування на мільйони людських жертв, які мусіли б у першій нуклеарній атаці на будькотре велике місто в Америці чи на іншому континенті, мусить жахати людей.

Західні фахівці мають досить докладні дані про стан збройних сил в Совєтському Союзі, дармащо тамошніх дійсних видатків на збройні сили ніхто, крім найвужчого кола крем-

лівських володарів, не знає, бо їх не оприлюднюється, а засекречується під різними невійськовими позиціями бюджету. Але не йдеться тільки про ядрову — атомову і водневу — зброю, бо існує теорія, що в майбутньому великому зударі ні одна держава, яка має ядрову зброю, не вживатиме її, щоби не провокувати противника до такої самої реакції, себто обостороннього повного винищення. Йдеться також про так звану конвенціональну зброю, в першу чергу панцерні дивізії, про новітні кріси-автомати, скоростріли, артилерію, танки і протитанкову зброю, врешті про летунство, вивіноване тепер не тільки в скоростріли і бомби, але й ракети, що їх смертоносна вартість виявилася недавно у війні за Фальклияндські острови. Широкі кола читачів вичитали вперше, про ракети французької продукції "Ексосет", якими аргентінські літаки затопили брітанський нищильник "Шеффілд" і три інші менші військові й допоміжні кораблі, як теж про ракету з англійського підводного човна, яка затопила арґентінський кружляк "Генерал Бельґрано", разом з понад 300 членами залоги (коло 700 врятовано). І не йдеться тільки про ЗСА і СССР. Ось 26 жовтня 1981 була в американському "Таймі" обширна стаття "Збросння світу" — "Нема контролі і нема на овиді кінця", — що "більше, як 10 мільйонів крісів АК-47, совєтського конструктора Міхаїла Каляшнікова кружляють тепер по всьому світі". СССР став постачальником зброї не тільки Кубі й усім своїм европейським сателітам, але руками Куби й безпосередньо всадовилися в Афганістані, в Анґолії, в Південному Ємені, постачають зброю Лівії і Сирії і — на американському континенті — Ель Сальвадорі й Нікараґуа. Промисл на збройні цілі існує не тільки в Америці й Совєтському Союзі — і не тільки чеська фабрика зброї "Скода" працює на експорт. Зброя стала найбільш поплатним товаром міжнародної торгівлі і промисл, який працює на оборонні цілі, є, мабуть, єдиним у теперішній всезагальній економічній скруті, де нема безробіття, де нема редукції робітників.

Очевидно, що коли йдеться про реальну загрозу для миру, то вона існує виключно збоку Совєтського Союзу. Бо ж ні одна з 16-ти членських країн західнього військово-політичного бльоку НАТО (Північно-атлантійський союз) не має ніяких експансіоністичних амбіцій і ніхто з тамошніх не тільки сірих людей, а найбільших уявних "мілітаристів" не думає про війну.

Абсурдом думати, що війну могла б розпочати Америка, Канада, Бритaнія, Франція, Західня Німеччина, Італія, Еспанія, чи такі менші членські країни НАТО, як Данія, Бельгія або Голляндія. Не хоче війни ні одна далекосхідня держава — ані вільна Японія ані комуністичний Китай, свідомий своєї мілітарної нижчости в порівнянні з СССР.

Всі війни, які вибухали від часу закінчення Другої світової війни, були льокальними і, хоч і були кривавими та коштували тисячам молодих мужчин життя чи каліцтво й довели до знищення даних країн, все ж вони не охопили світу так, як дві дотеперішні світові війни у цьому сторіччі. Крівавими були Корейська і В'єтнамська війни, крівавими були чотири ізраїльсько-арабські війни, були льокальні зудари Індії і Китаю, не видно ще кінця війні між двома мусульманськими країнами на Середущому Сході — Іраком і Іраном, відбувся льокальний прикордонний зудар між Грецією і Туреччиною за Кіпр, Індія помогла Банґлядешеві відірватися від Пакістану, клясичним прикладом на несподіванку, яка може заскочити світ, був вибух арґентінсько-брітанської війни за Фальклядські острови. Ця остання війна — цілком нісенітна, ведена за скелі й баговиння простором менше, як Галичина, з несповна двома тисячами мешканців, з яких 80 відсотків займаються випасом кругло 600 000 овець, що їх вовна є одиноким предметом експорту. Але, як сказано, хоч як кривавими були і є ці зудари, вони були виявом сусідських конфліктів з прерізним джерелом, у висліді прерізних причин. Катастрофою людству загрожує тільки і єдино російсько-більшовицький експансіонізм — мілітаризм імперії ,яка від царської Росії унаслідила верховодницькі амбіції. За царського режиму викувано теорію, щоб "всі слов'янські ріки зіллялися в російському (русском) морі", — за царських часів прозвано Москву "Третім Римом", за царату постала концепція заволодіння Перською затокою з її найбільшими у світі зложжями нафти. Більшовики підмурували цей давній російський імперіялізм своєрідним комуністичним месіянізмом — заведення в усьому світі безклясового суспільства з раєм, в якому не було б бідних ані багатих і де держава керувала б усією продукцією та збутом і дбала б про всіх своїх громадян. Знаємо, що ця завітня мрія комуністичних теоретиків і практичних реалізаторів збанкрутувала на цілій лінії, бо немає кращого до-

казу на утопійність тієї ідеології і державницької концепції, як факт, що після шістдесяти з гаком років панування більшовицької Москви на Сході Европи вона примушена щороку купувати збіжжя в капіталістичних країнах — в Америці, Канаді, Австралії — без чого настав би повний голод в Совєтському Союзі з його чорноземами в Україні і частині Сибіру.

Але коштом обниження життєвої стопи своїх громадян нижче рівеня пристойности (в совєтських найбільш престижевих готелях все ще немає туалетового паперу і совєтські господині все ще виходять на місто з "авоськами" — може "щось" вдасться купити її загорнути в принесений з собою старий газетний папір) — коштом такої внутрішньої господарської мізерії СССР накопичив велетенський арсенал зброї і далі його побільшує.

В одному з найбільш авторитетних, найкраще поінформованих американських ілюстрованих журналів "ЮС Нюз енд Ворльд Ріпорт" була в листопаді мин. року прецікава стаття "Як Кремль розтягає свої мускули по всьому світі, де подано статистику совєтського війська в різних країнах поза совєтською територією, і ця статистика є більш-менше актуальною і на нинішній день. Ось цей побіжний огляд:

В Европі: Чехо-Словаччина — 80 000 совєтського війська, — Східня Німеччина — 400 000, — Мадярщина — 65 000, — Польща — 40 000. У Латинській Америці: Нікараґуа — 1 000 вишколених і озброєних більшовиками кубинців, — на Кубі — 6 000 совєтського війська (ціла одна вишкільна бриґада з генералом у командному складі), — в Азії і на Середущому та Близькому Сході — Афганістан — 85 000 совєтського війська, — Камбоджа — 200 000 вишколених і озброєних Москвою в'єтнамців і 200 військових політруків, — Ірак — 10 065 совєтського війська, — Ляос — 50 000 в'єтнамців і 2 000 совєтчиків, — Південний В'єтнам — 1 100 сов. вояків, 200 кубинців і 100 східніх німців, — Сирія — 2 480 совєтських вояків — В'єтнам — 3 000 совєтського війська. В Африці — Альжір — 1 015 більшовиків і 50 східніх німців, — Анґолія — 15 000 - 19 000 кубинців, 1 000 совєтських старшин і підстаршин і 1 000 східньо-німецьких, — Конґо — 400-800 кубинців і 20 східньо-німецьких старшин, — Етіопія — 11 000 - 13 000 кубинців, 1 000 совєтчиків, 300 східніх німців, — Лівія — 1 820 совєтських старшин і підстаршин і 400 східньо-

німецьких, — Мозамбік — 600 східніх німців і 515 совєтських військовиків.

Названий американський журнал вживає скрізь терміну "рашієн" на означення совєтських вояків, але насправді там, особливо в Афганістані, де шаліє партизанська війна, здебільша не корінних москалів, а зодягнених в совєтські уніформи мужчин різних поярмлених Москвою країн.

Це страхітливе поширення "сфери впливів" на чотири континенти світу — це страшна загроза для світу, але й страшний тягар для самої Москви. Бо гін до підпорядковування собі щораз нових країн у світі всіма можливими способами паде страшним тягарем на совєтську казну і на всю совєтську економіку. І ледве, чи існує бодай одна країна в світі, де Москва здобула б собі військово-політичний вплив і де її амбасадори та генерали виконують фактичну владу, ледве чи існує одна чужинецька країна у "сфері впливів" Совєтського Союзу, де не панували б протисовєтські настрої — чи то у широких народних масах, чи й у політичних колах. Найкращий доказ у факті, що коли Москва здобувала впливи в одних далеких країнах, то тратила їх у інших.

Совєтських дипломатів і совєтських військовиків викидали з Єгипту, Судану, Сомалії, Індонезії, Ґани і — найважливіше — з суходільного Китаю, який став неофіційною, але фактичною ланкою в "осі" Вашінгтон-Пекін-Токіо. І хоч у західньому світі існують великі і поважні внутрішні суперечки, бо більшість західньо-европейських членських країн НАТО не солідаризується з протисовєтською торговельною політикою Регена і надалі жваво торгують з СССР, то все ж ввесь вільний світ здає собі справу, що найсильнішою гарантією миру є таки З'єдинені Стейти Америки.

Як видно вже з наведеної в американському журналі таблиці совєтських вояків у різних країнах чотирьох континентів, — американські керівні кола знаменито поінформовані про дійсний стан совєтської збройної сили і про успіхи та невдачі кремлівських володарів. І треба припускати, що й самі кремлівські володарі, навчені досвідом опозиції і заворушень в різних сателітних країнах, з яких найсильнішим вибухом була революція на Мадярщині у 1956 році, — але й загрозливими для комуністичного режиму став рух за "комунізм з людським обличчям"

у Чехо-Словаччині за Александра Дубчека і керований робітничою верствою рух за свободу в Польщі, з тамошньою централею вільних робітничих спілок "Солідарність", — можна здогадуватися, що й у Кремлі здають собі справу, яким риском для СССР була б Третя світова війна. Совєтський Союз мусив би вести її не тільки на два фронти — проти бльоку НАТО на заході і проти Китаю й Японії на сході, але й наразився б на риск повстанського руху в різних країнах СССР і на підбитих ним чужих землях. І тому треба припускати логічно, що не тільки існуюча мілітарна сила Заходу, зокрема Америки, зупиняє Московський імперіялізм перед провокуванням 3-ої світової війни, але її внутрішня слабість Совєтського Союзу: настрої у країнах — де перебувають совєтські залоги і катастрофічна економічна ситуація, яка, поруч з мілітарною силою, є невідхильним і обов'язковим чинником у кожній війні.

Тому при всьому насиченні світу зброєю і при існуючих дальших перегонах у зброєнні між ЗСА і СРСР, існують дуже поважні дані, що хоч острах широких мас перед новою війною психологічно виправданий, він не має великих підстав. З другого боку — кожне масове й постійне зброєння небезпечне для миру. Розуміє це не тільки сірий громадянин "з вулиці", але й Реґен: і тому він запропонував, щоб вже під кінець місяця червня розпочати в Женеві нову серію нарад над редукцією існуючого арсеналу стратегічної зброї. Власне редукцію, а не обмеження, — за початковими літерами англійської назви це має бути СТАРТ, а не САЛТ. Брежнєв погодився, бо не погоджуватися — значило б, дати в руки Америці арґумент: "бачите, хто за мир, а хто за війну". Але водночас у московській "Правді" появилася недвозначна півофіційна заява: СССР не погодиться на ніяку таку редукцію збройних сил, яка захитала б існуючу пропорцію сил — існуюче чисельне відношення різних родів зброї ЗСА і СССР. Іншими словами — Москва, "наздігнавши і перегнавши" Америку в ділянці зброєння, рішена надалі зберегти цей примат. У цьому саме й найбільша загроза, бо така постава Кремлю виправдує дальше велике і поквапне зброєння Америки.

Один Господь знає, чим воно скінчиться. Атмосфера у всьому світі недобра. Метушливість шпигунства — як перед кожним великим зударом. Але, може, таки розум переможе — бо війна в добі атомової зброї — це насправді загибіль людства, не тільки його культури й цивілізації, але й фізичного існування.

Ярослав Курдидик

ФЛЬОТА У МАЙБУТНІЙ ВІЙНІ

Від часу, коли президент Роналд Реґен появився у Вашінґтоні, дотеперішнім недолікам американської фльоти відводиться щораз більше уваги. Це перший раз від 10 років, що шеф морських операцій заявив перед сенатською комісією озброєння:

"Незважаючи на те, що наша країна дуже наражена й неприготована до постійної оборони, мені доводиться з прикрістю заявити, що наші морські збройні сили постійно зменшуються. Щоб тому станові запобігти й негайно зарадити, наша фльота мусить у найближчому часі отримати більше бойових кораблів, гармат і ракет".

Американська фльота хоче збільшити число морських бойових одиниць із 459 до 600 кораблів, у першу чергу ескортних кораблів, для охорони літаконосців. Тільки тоді суцільна вогнева сила зможе перевищити совєтську фльоту на північному Атлантійському океані, Середземному морі, в Перській затоці, на Індійському океані.

Для цього завдання американська фльота має під сучасну пору на всіх морях тільки 12 бойових з'єднань. Для успішної дії вона плянує збільшити їх до 20. Очевидно, що до того треба не лиш великої суми грошей, але, щоважливіше, це забере багато часу. Щоб прискорити цей процес, фльота вирішила відновити й включити до служби старшого типу кораблівелетні. Для переведення цього великого пляну запропоновано, щоб чотири найбільші бойові кораблі-дредновти, які простояли безчинно майже 40 років, витягнути з "коконів" ("мотбалс") і, додавши до їхніх потужних гармат ще найновіше ракетне озброєння, скріпити ними американську фльоту.

Коли взяти до уваги, що ці кораблі будуть дозброєні різновидними й різної засяжности ракетами, то це перемінить їх на майже своєрідних літаконосців. Хоч вони не матимуть на своїх чердаках далекосяжних джетових бомбовозів, вони змо-

жуть нищити ворожі прибережні полоси, в першу чергу силові станції, портові споруди або центри надморської індустрії.

При цій нагоді варто буде згадати дещо про вогневу силу такого "змодернізованого ракетами" майбутнього велетня. Всі чотири дредновти покриті опанциренням, а борт покритий додатково грубістю 15 см спецсталі. Звичайні торпеди, але не атомові, не зможуть такому велетневі завдати великої шкоди. Під час війни у В'єтнамі один із цих кораблів ("Нью-Джерсі") не мав нагоди продемонструвати своєї нищівної сили. А має він змогу вистрілити на віддаль 50 км зі своїх 40-см калібру 9 гармат ґранати, які вагою дорівнюють серднього особовому автомобілеві, заглибитися у скельну землю на 18 метрів та вирвати кратер шириною 150 метрів. Ґраната своїми відламками, вагою між 5-20 фунтів, є в силі пробити кожний середній об'єкт.

Міжнародний інститут стратегічних студій в Лондоні подає, що СССР має готових 289 надводних бойових кораблів, а ЗСА — 189. Маючи майже двократну перевагу, совєтська фльота у випадку війни загрожуватиме морським торговельним лініям Японії, Китаю, Кореї чи Філіппін.

Коли врахувати, що чотири кораблі-велетні — "Айова", "Нью-Джерсі", "Міссурі" і "Вісконсін" отримають як додаткове озброєння по 100 ракет, переважно "крузл мисл" ("кружляючі ракети"), то це досить велике підсилення для американської фльоти. Це дозброєння буде коштувати коло 3 більйони дол.

Як перебачували колись критики ще перед 1-ою світовою війною, а згодом показала це саме і Друга світова війна, великі кораблі не були ніколи вирішальним фактором у війні. Морська фльота, від часу, коли підводні човни отримали прецизне електронічне приладдя, а літаки почали вживати повітряні торпеди, стала тільки одним із компонентів оборонних, чи наступальних дій.

Ще свіжими залишилися сцени з останньої війни, коли американські літаки були затопили повітряними торпедами два найбільші і найсильніші японські бойові кораблі "Мусоші" і "Ямато". А у Пірл-Гарборі знову японські літаки повітряними торпедами й бомбами пошкодили 8 американських воєнних кораблів, а з них два найбільші "Арізону" і "Оклагому" затопили.

Відомий воєнний історик Б. В. Гоуп у своїй праці "Смерть бойовим кораблям" доказує, що, базуючись на досвіді з останньої війни, воєнна фльота, наприклад, американська, з великою допомогою охоронного та допоміжнього літунства, завдала японцям у бою біля затоки Лейт вирішальних втрат, затопивши 9 кораблів і два дредновти-велетні. Цією перемогою було зламано оборону двох найважливіших морських стратегічних опірних пунктів — Іво Джіму і Окінаву.

Найбільша загроза для фльоти — це "перечісування шпигунськими сателітами" й високолетними розвідувальними літаками всіх морських просторів. Вони можуть заалярмувати підводні човни, озброєні в нуклеарні торпеди чи ракети різного калібру й засяжности. Ще в останній світовій війні морські кораблі могли "губитися й ховатися у морських просторах", але тепер досконала "система постійного провірювання" повідомляє, де і в якому часі на морських просторах появляються кораблі. При допомозі запущених найновіших сателітів, вивінуваних у радарові та підслухові апарати, США можуть на протязі дуже короткого часу встановлювати не лиш кількість, але навіть величину і типи ворожих кораблів. Коли встановлено точне розміщення корабля, літаконосця чи підводного човна, на нього вже досить легко націлити "крузл мисл", навіть з віддалі 1000 - 1500 км.

Та найгрізніші з усього в майбутній морській війні — це "підводні човни-винищувачі". Від коли їх увели в дію США і СРСР, загроза на знищення фльоти збільшилася десятикратно. Непомітні зовсім для стежних сателітів, американські підводні човни-винищувачі можуть, навіть при відносно глибокому зануренні, вистрілювати нуклеарні торпеди на віддаль 300 км.

Не менше загрозливим є теж теперішнє, "зовсім модерне" заміновування морських портів або важливих морських "рейсів-шляхів" майже непомітно, бо здебільшого призначеними для цього "мінонасадними літаками" вночі з дуже високого лету. Міни спускаються на своєрідних пристроях-парашутах, і вони лишаються на певній означеній підводній глибині або спускаються на морське дно й там чекають "на свій нищівний виклик". А все це перевищує фантазію Джуля Верна.

Міни діють за різними "кодами". Найбільш упрощені — це типи, що їх притягає своєю магнітною силою палуба кораб-

ля. Але є такі, що своїми сонарними апаратами можуть відрізнювати звуки своїх від ворожих кораблів чи підводних човнів. Через заміновані поля можуть безпечно перепливати свої кораблі, але на кожний ворожий гул вони негайно реагують і вибухають. Є ще й такі міни, які реаґують на електричну напругу, що є складовим компонентом кожного корабля. Для оборони американська фльота має пристрої, які хаотизують і невтралізують ворожу прийомну систему.

Недавно ми бачили на телевізії маленьку частину з того, як фльота вестиме бойові дії у майбутній війні. Вони майже неймовірні у своїй винахідливості і силі нищення. А все це надасть морським силам нового виміру.

7-ий Головний делеґатський з'їзд Братства Колишніх Вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії (Головна Управа) відбудеться 4 і 5 вересня 1982 року на оселі Українського Братського Союзу "Верховина" у Ґлен Спей, Нью-Йорк, США.

До уваги нашим передплатникам в Англії

З уваги на клопітливе та коштовне переказування поодиноких вплат за наш журнал безпосередньо до Канади, пропонуємо пересилати ці вплати на адресу п. Святослава Василька, котрий погодився переказувати ці вплати збірно до Адміністрації ВК. Адреса:

Mr. S. Wasylko
4 The Hollows, Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ

Керівник нашого Видавництва побр. Мирослав Б. Бігус перейшов операцію. Видужує. Скорого повороту до повного здоров'я бажають

Редакція і Адміністрація

Люди і опінії

М. Сулима

ЩОБ ВІЛЬНІ НАЦІЇ ЗАЛИШИЛИСЯ ВІЛЬНИМИ...

Курйоз історії

Історія не знає жодної європейської великодержави, якою через століття так ганебно і так жорстоко рядили б її провідники, як це ми бачимо на прикладі московської, а тепер совєтської імперії. Ніде через такий довгий час громадяни тієї нелюдської держави не терпіли приниження, економічної нужди та політичного терору, як це діялося та діється в царстві комунізму. Питаєш себе, пощо взагалі існує державний організм? Чи не на те, щоб створити людські умовини життя, серед яких *свобідно* могли б діяти інституції створені людиною, а та людина мала б свобідну волю розвивати свої духові та фізичні здібності для добра спільноти?

Наполеон не був тираном; на своїх прапорах його армія мала виписані гасла свободи від деспотії. Його вітали в Німеччині, його вітали в Італії; в Росії його не вітали як визволителя від царської сваволі. Людині, яка жила під канчуком царських посіпак, не могло прийти в голову, що правитель міг би бути зацікавлений у долі пригніченої людини. Росія залишилася автократом і деспотом, якому ніколи не вдалося піднести господарський рівень життя; який ніколи не говорив правди; який завжди підозрівав кожне потягнення інших націй — сусідів; який свій науковий і технічний поступ в більшості завдячує крадежі шляхом безнастанної шпіонажі, якою послуговувалася царська імперія та її наслідниця — імперія більшовицьких бонзів.

Що найдивнішим є те, що саме ця держава, збудована на мільйонах невинних жертв підкорених нею народів; ця захланна та загрибуща нація, яка ввесь час вела аґресію проти

своїх сусідів — ближчих і дальших, є в нашій цивілізованій добі потугою світу. Вона накидає свою волю, а радше страх культурним націям світу. Чи не курйоз?

Дві відмінні життєві філософії

З одного боку ми маємо вільні демократії, об'єднані в оборонній системі НАТО; з другого боку маємо совєтську авторитарну імперію, яка накинула своє ярмо десяткам народів, а крім того тримає в своїх лабетах соціялістичні країни. *Метою цієї останньої імперії є покорити ввесь світ і накинути йому деспотичну систему марксизму.*

Провідником першої групи є З'єдинені Стейти Америки, які технічно та економічно стоять вище за СССР, які одначе в останніх роках далися випередити мілітарно. Сьогодні нова адміністрація в Вашінгтоні намагається направити похибки минулих адміністрацій і *привернути ЗСА мілітарну потужність нарівні СССР*, а може навіть привернути ЗСА статус першої світової потуги.

Боротьба за могутність ЗСА не така легка, бо СССР є агресивною силою, яка вдається до всіх легальних, а головно нелеґальних засобів, щоб підірвати впливи З'єдинених Стейтів Америки у світі. Вже сама настанова до життя сприяє більше СССР, бо соціялістичне суспільство є виховане в рабстві. Воно слухає та не квестіонує влади. В той час, як американці думають тільки про права, людей в СССР вчать громадських обов'язків. В той час, як світ нічого не знає про нові наукові совєтські винаходи, американські журналісти навипередки стараються описати всі нові технічні винаходи в пресі. В той час, як в СССР спільнота коліно-приклонно підтримує уряд, навіть тоталітарний, американська молодь протестує безнастанно проти різних рішень адміністрації. Американські науковці нарікають, що уряд не сміє контролювати наукової творчости; американські судді рішають справу проти портових робітників, які бойкотували вантаження закупів совєтського уряду, як кару за напад на Афганістан.

Політика "затримки" та "розрядки"

Був час, що ЗСА мали монополь на нуклеарну зброю, але вже кілька років після того, як СССР випробував свою атомову бомбу (1949 рік), почалися перегони у зброєнні. Зростав арсе-

нал нуклеарної зброї як і в ЗСА так і в СССР. Наступні роки принесли різні доктрини щодо зброєння, роззброєння, обмеження зброєння. Почалися балачки між представниками обох надпотуг. Незважаючи на ці балачки, Совєтський Союз продовжував продукувати все більше й більше нуклеарних ракет, і світ станув перед обличчям агресивного совєтського варвара, озброєного "по зуби". Попередні американські адміністрації вірили, що з СССР вони можуть договоритися чесно, як із нормальними політиками. Та тут виявилася наївність американців у такій самій мірі як у Ялті, де хоровитий американський президент Рузвельт віддав більшовикам половину Европи на призволяще, допоміг СССР вирости у потужну імперію, яка націлилася на знищення останнього бастіону світової свободи — З'єдинених Стейтів Америки.

Останні декади ми були свідками того, як мінялося американське наставлення до питання роззброєння. Ми пережили добу "холодної війни", політику "затримки" ("контейнмент"), щоб вкінці переставитися на "розрядку" ("детанта"). Саме в час оцієї зловіщої детанти СССР встиг насадити триста ракет середнього засягу, кожна із трьома нуклеарними націлами, звернутими на головні пункти в Европі. Він це робив в той час, коли Брежнєв розціловувався із президентом Картером у Відні.

Нова американська адміністрація президента Реґена зрозуміла, що вона не може домовлятися з СССР про розброєння, як існує перевага совєтської зброї в Европі. Тому президент Реґен рішився збільшити мілітарну потужність ЗСА, щоб досягти паритету із СССР. Згідно з домовленням оборонної системи НАТО на другий рік мали б бути розміщені в Европі 572 ракети типу "Першінґ". Президент Реґен запропонував СССР не розміщувати ракет, якщо СССР забере свої ракети типу СС-20. Найбільший відгук дотепер у цій публічній дискусії про можливість війни викликала заява міністра Гейґа, що ЗСА готові перші вжити нуклеарну зброю на випадок агресії СССР на Европу.

Мову про війну започаткували противоєнні демонстрації не лише в самих ЗСА, але також в Европі. Европейці свідомі того, що війна буде вестися на їхніх теренах; їхній страх зрозумілий. Знову ж для американців згадка про можливість воєнних дій викликає пам'ять про війну у В'єтнамі. Травма цієї

трагедії є незагоєною раною у свідомості американців, бо програ у В'єтнамі започаткувала присмерк американського престижу та американської мілітарної та політичної потуги в світі.

Похід останньої імперії

Під плащиком "доктрини Брежнєва" СССР засвоїв собі "право" вмішуватися у внутрішні питання інших держав, мовляв СССР спішить із поміччю на оборону соціялізму. Так СССР здушив танками криваво повстання Мадярщини; пізніше зламано спробу чеського народу відчахнутися від нелюдського московського соціялізму. Кремлівські деспоти здушили спроби німецького робітництва у Східній Німеччині звільнитися з "братерських обіймів" московського ведмедя. Недавно теж спроба польського робітництва звільнитися з оков Москви пішла нанівець під натиском мілітарної переваги СССР.

Роки після Другої світової війни бачили безнастанний успішний похід червоної мілітарної потуги на домінацію світу. При допомозі кубинських військових частин СССР зумів встановити марксистські уряди в Анґолії, Мозамбії, Етіопії, Нікараґуа. На наших очах відбувається спроба кинути більшовицьку зброю для лівих партизанів у Ель Сальвадорі, щоб створити нову Кубу в Середній Америці. СССР націлився на теплі води Перської затоки; тут жертвою совєтської аґресії став народ Афганістану, який гине в нерівній боротьбі від куль не лише совєтської авіяції, але також від танків та отруйних хемікалій. Москва здобуває впливи в країнах арабських Близького Сходу. Лівія, Сирія дістають совєтську зброю та "технічну" допомогу. Метою совєтської імперії є оточити З'єдинені Стейти Америки обручем марксистських держав таких, як Куба, щоб в певний момент знівечити остою вільного світу. Мабуть, найближчим об'єктом стане Іран. З відходом аятоля Хомейні кремлівські вожді, більш ніж певно, задумають підкорити собі Іран, в якому зросли впливи марксистської субверсії, що поволі поширює стан анархії та творить підложжя для більшовицької інтервенції.

СССР підтримує в усьому світі так звані національні визвольні рухи, щоб створити пригожий ґрунт для совєтської інтервенції. Зачинається ціла "коломийка" достави зброї, достави "техніків", а опісля приходить "офіційна просьба" даної кра-

їни "про допомогу в боротьбі проти американського імперіялізму".

Москва має величезний досвід у веденні підривних акцій на повалення вільних демократій. Вона по-макіявелівськи вживає усіх засобів у цій боротьбі. За кошт життєвого рівня власного населення Москва викидає більйони долярів на підривні акції у світі. Сама Куба коштує її три мільйони долярів кожного дня. Вона робить це в надії, що перемога буде по її боці й вона в майбутньому відіб'є собі ці витрати із новостворених своїх сателітів. Від того, як вільний світ поведе свої дії, залежатиме, чи остання світова імперія не робитиме останнього походу в своїй політиці загарбництва, забріханости та шантажу.

Совєтська пропаґанда

Метою більшовицької пропаґанди є передусім збаламутити вільний світ щодо своїх загарбницьких цілей та підірвати мораль населення у країнах західньої Европи, З'єдинених Стейтів Америки, а головно Канади. СССР має до розпорядження не лише комуністичні партії в різних країнах світу, які працюють для СССР, але також послуговується так званими фронтовими організаціями. Вони діють на заклик Москви: роблять багато шуму та ґаласу своїми протестами та демонстраціями. Крім того Москва має на своїй службі сотні аґентів, які влазять у різні організації, а головно у видавничі підприємства, телебачення, пресу та накидають свою "опінію" невіжам і незрячим обивателям. Вістря звернуте проти політичного проводу; пропаґанда намагається послабити авторитет президента ЗСА, осмішити його рішення та критикою в пресі брехливо насвітлювати політичні дії провідників вільних демократій. Ми знаємо з практики, як більшовицька пропаґанда послуговується брехнею та фальшивою "інформацією". В Москві існує спеціяльна академія для вишколювання пропаґандивних кадрів для різних країн світу; вишколюються рафіновані "специ" від дезінформації.

Наївні демократи часто дозволяють совєтським службовцям амбасад СССР писати свої коментарі в пресі вільних країн, в яких ці "дипломати" критикують уряди вільних країн. Так само багато разів совєтські "специ" виступають з критикою демократичних держав на телебаченні в цих державах. Пропаґанда є одним із засобів психологічної війни, що її веде

кремлівська мафія проти вільних країн світу. Метою є переконати противника, що краще "стати червоним, ніж вмирати"; що немає сенсу вести війни, бо вона спричинює тільки жертви в людях і знищення матеріяльних дібр; що противник не має взагалі можливости війну виграти, бо перемога й час є по стороні "проґресивних", цебто суспільств, заснованих на марксистській ідеології. Значить остаточною ціллю пропаґанди є вбити боєвого духа противника та ширити ідею пацифізму. Вона любить запрягти до свого воза славних інтелектуалістів, як це було з англійським філісофом Бетрандом Расселом і французьким Сартром.

На службі імперії

Як у ЗСА, так і в Канаді, інституції національної безпеки мають зв'язані руки, щоб могти контролювати підривні дії ліберальних і лівих організацій. Суди забороняють їм підслухувати телефонні розмови чи слідити за їхніми підривними акціями. Залякані Москвою про катастрофальні наслідки атомної війни, феміністичні організації, студентські товариства, журналісти, адвокати, священики почали великі кампанії у пресі та на телебаченні проти політики адміністрації ЗСА. Хвиля пацифістичного руху прокочується по европейських містах, по містах З'єдинених Стейтів Америки та Канади. Марксисти, соціялісти, леніністи, маоісти, сталіністи почали масові демонстрації проти політики своїх урядів. Вони проти війни, вони за розмовами з метою роззброєння. Москва може тішитися з цього приводу, бо вся енерґія пацифістів і їхні протести — це вода на московський млин. В Кремлі напевно затирають руки з радости, що всі роки післявоєнної більшовицької субверсійної діяльности нічого не навчили інтелектуалістів вільного світу. В ЗСА є ціла група активістів, таких, як артистка Джейн Фонда, які під плащиком пацифізму прокладають шлях для експансії більшовицького тоталітаризму. Є цілий ряд організацій, навіть релігійних з етикетками "миру", які сліпо виконують заклики більшовиків і по-мавп'ячому повторюють підсунені їм гасла.

Ці люди заліниві прочитати історію російської аґресивної імперії та історію кровожадної імперії Леніних, Сталіних, Хрущових і Брежнєвих. Не хочеться вірити, що в країні, яка висадила людину на Місяць і загортає всі нагороди Нобля, є так багато невіжих з університетськими дипломами. І не помог-

ли приклади Мадярщини, Чехії, Польщі чи Афганістану. Як прикро нам — вигнанцям — читати статті канадських журналістів, які чомусь із американського президента зробили ворога людства. Чи казати: Прости їм, Господи?

В обличчі совєтської загрози

При допомозі незрячих інтелектуалістів, яким більшовицька пропаґанда сполокала мозки, Москва зробила велике духовне спустошення у вільних демократичних спільнотах. Для цих вільних спільнот вибила одинадцята година. Чи вони викрешуть з себе боєвого духа, а чи піддадуться намовам пацифістів і чекатимуть, щоб московський комісар появився у Вашінґтоні та казав президентові ЗСА підписати "безумовну капітуляцію". І мало б це статися без одного вистрілу? Ми хотіли б вірити, що до цього не прийде. Але де є ґарантія, що у Вашінґтоні за два роки з половиною може появитися новий президент, який не буде йти слідами президента Реґена, а поїде до котрогось міста в Европі розціловувати нового кремлівського сатрапа.

Не всі члени оборонної системи НАТО "тягнуть в один гуж". Москва пильно працює над тим, щоб роз'єднати Туреччину з Грецією, Західню Німеччину з Францією чи ЗСА, ЗСА з Англією. Так само трагічним є те, що З'єдинені Стейти Америки не мають ідеології; вони не мають гасла, під яким могли б боротися проти більшовицької імперії. Для них існує імперія лиш тому, що Москва диктує сателітним країнам. Вони бояться ствердити, що СССР — це поневолювач багатьох культурних народів, які хочуть жити власним життям. В них — цих поневолених народах — ЗСА може мати союзників. Коли говоримо сьогодні про права людини, чому світ мовчить про права народів? Без допомоги завнішнього світу поневоленим Москвою народам неможливо буде визволитися. Без боротьби Москва ніколи не звільнить цих народів із своїх "старшобратніх обіймів". Якщо вільні демократичні нації світу хочуть залишитися вільними, вони мусять допомогти поневоленим народам СССР визволитися з комуністичного ярма. Без такого визволення не буде можливо вільним націям залишитися вільними...

† Мирослав Котис

ЧОМУ БРОДИ?

У житті кожного народу бувають події, що їм важко, а то й неможливо, надати відповідне значення в той час і на тому місці. Треба, щоб пройшли роки, а то й десятиріччя, і щойно тоді в свідомості народу наростає безперечне зрозуміння цього, що зрозуміти раніше було часто неможливо. В нашій історії до таких подій належить битва під Бродами. Можна сміливо сьогодні сказати, що в час, коли вона котилася кривавими днями і ночами на рідних землях Брідщини, ніхто не усвідомлював, що з Другої світової війни великого значення для нашої історії набере саме ця битва — битва, в якій наша молода армія поклала неспівмірно великі жертви, битва, яку за всіма військовими критеріями ми програли, але й битва, яку ми, а з нами й весь український нарід, на свій лад виграли. Під Бродами, в липні 1944 р., разом із пролитою кров'ю впустила свої коріння нестримна українська ідея, ідея нашої державности. Ця ідея, збуджена до життя у Визвольній війні, потребувала підтвердження народу, що вирішив взяти зброю у свої руки, помимо найбільше несприятливих політичних і мілітарних обставин.

Бо нарід, поневолений такими ворогами, як їх має Україна, має тільки два шляхи до вибору: боротися або пропасти безслідно. Щодо російського ворога не може бути мови про якийсь пасивний опір, про якісь негвалтовні шляхи боротьби чи про інші засоби, стосовані в широкому світі. Росія не реагує у своїй політиці на наше ставлення до неї. Вона має докладний плян у нашій справі і вона цей плян виконує послідовно без уваги на це, чи ми старасмося провокувати насильницькі акти відплати з її боку, чи ні.

Ми могли б поводитись, як чехи, тобто закинути всяку думку про боротьбу в надії, що може це вможливить уникнути масові виселення, арешти й розстріли і заховати живу національну силу на прийдешню розправу. Так можна було воювати з Англією. Але Росія до цього байдужа. Український на-

рід мас бути знищений — це її ціль і, якщо ми не боронимося, цим лише влегшуємо їй це завдання. Зброя в руках дає нам бодай якісь шанси відплатити хоч частину наших кривд, дає нам хоча й криваву, але славну історію, що на ній виростають наступні покоління. Пасивність не дає нам нічого. Росія морить нас голодом, коли ми перестаємо воювати збройно. На сьогодні Україні бракує понад 20 мільйонів населення, враховуючи наш природний приріст. Якби ми були вільними, наша держава мала б сьогодні близько 65 мільйонів мешканців. Де ж ділися ці 20 мільйонів? І як під цим оглядом виглядає політика Росії в Україні? Чи може ще хтось мати сумніви, чи ми повинні боротися, чи повинні "чекати на кращу нагоду"? Ми й так мусимо чекати довгі роки на наші нагоди, бо вони не приходять аж надто часто, історія не є для нас аж так ласкава. Але коли приходить час до бою, тоді для нас немає вибору й треба лише бажати, щоб всі ми, всі в цілому світі, усвідомили, що тільки і тільки наше одночасне, спільне зусилля принесе нам волю, без огляду на жертви. Далеко краще було б для нашої справи, якби шість мільйонів українців радше впало в боротьбі проти Росії, ніж у голоді. Це була б боротьба на велику міру, на міру всього народу, і світ довго говорив би про нас, а хто зна, що така боротьба могла зі собою принести? А мовчазна смерть із голоду не була відома навіть у сусідньому повіті.

Характер нашого ставлення до Москви визначила сама Москва своєю ненависницькою, нищівною, підлою політикою супроти України. У Другій світовій війні ми мали нагоду познайомитися також із німецькою жорстокістю. З німцями не було легко боротись, хоч вони заповіли, що зроблять. Заповіли, що з України зроблять німецьку колонію, і почали такою її робити. Москва має інші методи, вона атакує зі середини й доводить до цього, що в короткому часі брат не довіряє братові, а батько дітям, і навпаки. З таким противником війна далеко важча і тому, коли прийшлося нам у сорок третьому році вибирати: іти з німцями проти Москви, чи не йти? Ми пішли з німцями проти Москви, щоб знищити Москву. Наше рішення залишило нас сьогодні гуртом людей, що вийшли в світ, об'єднані одним духом. Вони теж вагомо допомогли українській справі під пропаґандивним оглядом. Сьогодні, якщо при-

йшло б до війни з Москвою, рішення України виглядало б цілком інакше, ніж воно виглядало 39 років тому, навіть застрашеним перемогою більшовизму нашим землякам.

Учасники цеї Дивізії, вийшовши з полону і неволі, перейшли на власній шкірі погорду переможців, ненависть тих, що думали нас добити і не змогли, злість і страх з боку власного населення.

Серед нашого громадянства бували різні думки щодо існування Дивізії, але загал українського народу відчув велику історичну правду: зброя в руках — і ти вільний чоловік. Зброя в руках, навіть коли згинеш, славу приносить. Наші предки не піддавались. З мечами кидались на ворожу перевагу, щоб згинути зі зброєю в руках, бо так лицареві належить. І тільки тому так багато лицарів видала з себе Україна. В останній світовій війні також у кожушках серед гір і в лісі приходилось українському воякові-боротись за кращу долю-волю й тих українців, що в їхне діло сумнівалися.

Ця боротьба коштувала нас немало жертв. Але тим ми сьогодні живемо і тим живе український нарід. По селах і полях лежать у могилах поховані українські вояки, ці з Дивізії побіч тих із УПА. І матері знають, що шепотіти дітям і на чому їх виховувати.

У роковини бою під Бродами вшановуємо не тільки тих, що впали в тому бою, але з ними всіх тих, що поховані в незнаних, часто зрівняних з землею, могилах по всій нашій і чужій землі. Колись в Україні збудуємо їм пам'ятник, що його сьогодні носимо в наших серцях: Пам'ятник українському незнаному воїнові, що впав у боротьбі за волю України.

Документи

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ СЕКРЕТАРІЯТУ СКВУ В 40-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ, 1942-1982.

У 1982 році сповняється 40 років від початків творення української збройної сили на землях українського Полісся, що записана в історії українського народу та його боротьби за волю і державну незалежність як Українська Повстанська Армія — УПА.

Коли імперіялістична Німеччина та загарбницька Москва зударилися у змагу за панування над українськими землями, вже на початках 2-ої Світової Війни — у 1941 році — здавалося, що брутальна ворожа сила задавить кожну найменшу спробу українського народу виявити свою суверенну волю, сказати своє слово, що Україна не буде ані німецькою, ані російською, але українською!

Але знайшлися в українському народі люди відваги, посвяти на жертви, які серед найбільш несприятливих умов останньої війни, без нічиєї допомоги зі зовні, стали на прю з обома окупантами й у двофронтовій війні зі зброєю в руках обороняли українське право на українську землю.

У невідрадний час, коли честь, воля і право на своє державне життя були потоптані новими гітлерівськими наїздниками, що замінили московсько-большевицьких — в такий час творилася УПА. Вона зродилася зі світлих традицій військових формацій Визвольних Змагань нашого народу 1917-21 рр. і виростала на ґрунті підпільно-революційної боротьби УВО-ОУН та героїчного змагу Карпатської Січі.

Воїни УПА станули до змагу за українську державу в трудний для нашого народу час; коли корилися німецькому підбоєві вільні дотепер народи й валилися їхні держави, воїни УПА, здані тільки на прихильність і поміч свого народу й озброєні тільки зброєю, здобутою на ворогові, станули до боротьби за нашу землю і нашу волю. Вони своїм трудом, кров'ю і життям гідно на протязі майже десяти років відстоювали право українського народу жити свобідно на своїй землі. Обороняючи це право в нерівному змагу, вони вмирали смертю відважних борців-героїв і смертю мучеників.

Своєю боротьбою і жертвою вони засвідчили і перед окупантами й перед цілим світом, що Україна бореться і буде змагатися за всяких умов за свою волю, за свою державну незалежність.

І хоч боротьба УПА не увінчалася успіхом, воїни УПА залишили для українського народу леґенду збройної боротьби за свою державу; вони вказали на потребу власної збройної сили, яка єдина зможе вибороти волю Україні, яка зможе українську державу закріпити та оборонити.

Українська Повстанська Армія стала організатором не тільки збройної боротьби українського народу проти німецьких і російсько-большевицьких загарбників, але теж пропаґатором та організатором спільного фронту поневолених народів проти спільного ворога. Організуючи військові відділи інших поневолених народів та відбуваючи пропаґандивно-військові рейди відділів УПА на їхню територію, УПА практично здійснювала ідею спільної боротьби поневолених проти спільного гнобителя.

На українських землях УПА здобула собі прихильність і піддержку всього українського народу, стала армією українського народу та, дякуючи тому, встоялася у нерівному бою на два й більше фронтів майже десять років. На свойому 10-річному шляху боротьби й посвяти зложити своє життя і пролляти свою і ворожу кров тисячі воїнів УПА і членів збройного підпілля, вмираючи не за інтереси Москви чи Берліна, але за Україну, за українську справу, за визволення всіх поневолених народів середньо-східньої Европи та підсовєтської Азії. На шляху до великої мети гинули командири й бійці УПА, члени збройного підпілля, чоловіки, жінки й діти, українці всіх верств і професій. Разом з ними віддав своє життя за Україну Головний Командир УПА, генерал-хорунжий Роман Шухевич — Тарас Чупринка, що залишився в Україні зі своєю армією хоробрих, з українським народом аж до кінця.

За сорок років вже небагато залишилося між нами тих, що воювали в рядах УПА та відділах збройного підпілля. Деякі з них ще й сьогодні караються у московсько-большевицьких тюрмах, концтаборах і тайґах Сибіру. Тисячі й тисячі зложили свої голови на українських і неукраїнських полях, в українських і неукраїнських селах і містах, у численних боях. Ми знаємо імена, місце й час загибелі небагатьох. Імена багатьох і багатьох, час і місце їхньої смерти відомі тільки Богові. Українська земля пригорнула їхні тлінні останки й на їхніх кістках і крові виростає нове молоде, дуже покоління, покоління месників і переможців.

Їхня боротьба й жертва кріпили й кріпитимуть нашу віру в українську людину, що голоджена й переслідувана, грабована, в'язнена й русифікована не здається, але з пам'яттю про своє героїчне славне минуле й задивлена з вірою у своє майбутнє бореться за всяких умов і переможе. Ми є певні цього, бо знаємо, що перемагає той, хто бореться. Наш народ бореться і він переможе!

У сорокріччя Української Повстанської Армії відновім нашу постанову, скріпім нашу готовість разом з нашим народом змагатися наполеґливо й усіма нашими силами за українську державу аж до перемоги. У славне сорокріччя згадаймо та вшануймо всіх воїнів УПА і членів збройного підпілля,

що трудилися, проливали свою кров і впали в нерівному бою, щоб Україна була вільною і український народ був господарем на своїй землі.

Україна бореться і переможе!

Президія Світового Конґресу Вільних Українців

ДЕКЛЯРАЦІЯ ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА У СОРОКОВІ РОКОВИНИ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Восени цього року сповниться сорок років від часу утворення з ініціятиви Організації Українських Націоналістів Української Повстанської Армії. Створена в умовах німецької окупації України для боротьби проти німців, а згодом московсько-большевицьких загарбників, УПА стала впродовж 1940-их і початку 1950-их років найвидатнішим мілітарним та політичним фактором самостійницької політики українського народу. Вона була переможена Москвою, чиї сили різко переважали, але її ідеї та її борці стали надхненням для нових формацій опору та самооборони народу у післявоєнні десятиріччя.

Сила УПА — насамперед у щирому патріотизмі та всецілій відданості тисяч її вояків, що жертвували життям за ідеї, які вона несла на своїх прапорах. Ті, які залишилися в живих, поширили правду про УПА по всьому Радянському Союзі, і своєю мужністю завоювали у в'язницях і концтаборах СРСР пошану політичних в'язнів інших народів імперії, а ті, які рейдом продісталися на Захід, стали перед чужинцями живими свідками організованої революційно-визвольної боротьби українського народу.

Сила УПА також у її ідеях: у боротьбі за державну самостійність України, за національну, політичну і соціяльну свободу українського народу, за демократичні свободи всіх жителів України незалежно від національности, раси чи релігії, за дружбу і співпрацю з усіма народами, зокрема з сусідами України на принципах взаємної пошани і невтручання у внутрішні справи, у боротьбі проти імперіялістів та імперій, проти всяких форм будь-якої дискримінації, шовінізму та расизму. Ці правди викладені в основоположній плятформі УПА п. н. "За що бореться Українська Повстанська Армія?", схвалені весною 1943 року, стали її могутньою зброєю, якої не могли подолати ніякі наклепи та очорнювання ворога.

Сила УПА також у тому, що, незалежно від того, що у днях її народження вона спиралася на організаційній мережі ОУН і користувалася її допомогою, вона ніколи не стала армією одної політичної організації. УПА творилася на загальнонаціональних засадах і за весь час свого існування була збройним раменем усього народу в його боротьбі за самостійність. Завдяки своїй політичній плятформі і такому принципові організації, УПА могла об'єднувати в своїх рядах людей різних політичних переконань. Цьому характеро-

ві УПА треба завдячувати також те, що вона дала ініціятиву для утворення Української Головної Визвольної Ради як звехнього політичного органу УПА та всього організованого революційно-визвольного підпілля.

У такому пляні Українська Повстанська Армія стала історичним надбанням усього українського народу і тому відзначення її роковин вимагає пошанування такого її характеру.

Ми, колишні вояки Української Повстанської Армії, закликаємо українські комбатантські, громадські, наукові, мистецькі, жіночі, молодечі та політичні організації об'єднано та гідно відзначити сорокові роковини цієї мілітарно-політичної формації, яка в умовах другої світової війни і після її закінчення мала мужність і зуміла стати між двома воюючими імперіялізмами виразником незалежної волі українського народу в його боротьбі за державну самостійність.

Об'єднання колишніх вояків УПА

Минуле

Василь Федорович

СИСТЕМА КАР НА ЗАПОРІЖЖІ[1])

Представити повну картину каральної системи на Запоріжжі майже неможливо. На Запоріжжі не було писаних законів, порядок і форма правління та здійснювання правосуддя спиралися на військових звичаях і традиціях, що їх зберігали старші козаки й передавали з покоління в покоління. Свідчать про це такі фрази, як "карати по військовому звичаю", "карати по запорозькому звичаю". Якраз із таких звичаїв, що відповідали правним переконанням загалу, розвинулося на Запоріжжі звичаєве право, що діяло там до часу зруйнування Січі. Деякий вплив на карне право на Запоріжжі мав Литовський статут (перша редакція з 1529 р., друга — з 1588 р.), що обов'язував на українських землях, які колись входили в склад Литовського князівства.

"Славне Військо Запорозьке Низове", що виникло в половині 16 ст. й існувало поверх 200 років, притягало увагу сучасників оригінальним устроєм свого життя та майже легендарними геройськими подвигами. Запорізька слава, хоробрість та відвага були відомі в цілій Европі і деякі володарі (нпр., Рудольф II) в часі воєнних приготувань входили з ними в переговори і старалися притягнути їх на свій бік. Лицарське прив'язання до православної віри, чесність, простий, а навіть суворий спосіб життя, палка любов до свободи й гаряче бажання по-

---

[1]) Територія Запоріжжя, т. зв. Вольності Війська Запорізького Низового, обіймала крім Січі ще й землі, положені обабіч порожистої частини Дніпра, т. зв. паланки, в яких жили одружені козаки й селяни. Паланками завідували полковники, що їх призначував кошовий отаман. Кримінальна юрисдикція Січі поширювалася на паланки.

могти своїм знедоленим братам в Україні, а вкінці демократичний лад їхньої спільноти на Січі — в очах сучасних істориків ставили цей свободолюбний союз нарівні зі Спартанською Республікою чи Орденом Мальтанських Лицарів.

Елементи, що входили в склад Запорізької Січі, шляхи, якими наступало її формування, а також причини, що створили те лицарське товариство, без сумніву знайшли віддзеркалення в житті і правній системі козацької спільноти. Запорізька Січ була обітованою землею для знедоленого населення України. Всі, що любили свободу й хотіли звільнитися від кріпацького гніту, покидали рідні оселі, залишали могили своїх предків і втікали на Дніпрові степи й тут на Запоріжжі створили гніздо відважних орлів, що стали погрозою для недругів-сусідів і доказували чудес своєю безприкладною мужністю. На швидких чайках не раз вирушали походами на Трапезунт, Смирну, а навіть Царгород, нищили турецькі ґалери, руйнували міста та визволяли з неволі своїх братів-християн. З тої причини приходило до непорозумінь між Польщею і Оттоманською Портою, яка підозрівала, що козацькі походи відбувалися за згодою і порозумінням польського уряду. Польща пробувала стримати втечу кріпаків на Запоріжжя, але без успіху, бо надія на свобідне життя та можливості воєнних походів і пригод притягали щораз більші маси втікачів.

Були це люди справді відважні, здані на власні сили, завжди готові поборювати небезпеки, що їм грозили на кожному кроці. Щоб успішніше боротися з ворогами, вони об'єднувалися в спільноти, для яких основною метою була боротьба з невірними, захист православної віри й оборона братів в Україні. Так постало козацьке товариство сперте на принципі братерства й рівности, там не було ні бідних ні багатих, ні панів ні кріпаків, всі були рівні і свобідні козаки. Це були ті основні принципи, що на них була побудована Запорізька Січ. Всі, що втікали на Запоріжжя, мусіли підчинятися тим принципам, бо без них немислиме самостійне існування. Січ давала своїм членам свободу, розкривала перед ними широкі простори для подвигів і слави, а в заміну за те вони були обов'язані шанувати принципи січової організації й боронити товариство перед елементами, що могли б внести розлад і хаос. Всякий замах на основи козацької спільноти ставлявся під загрозу найгостріших

кар (тому, нпр., вбивство козака козаком або крадіж січового майна вважалися найтяжчими злочинами).

Сувора і грізна була доба, коли лунала запорізька слава. Повне небезпек життя мусіло витворити в запорожців суворий мужеський характер. Вони викликували подив своєю відвагою, хоробрістю і витримливістю, вони без страху дивилися смерті в вічі: колесовані, четвертовані чи іншим способом тортуровані, вони в хвилинах найжахливіших мук ні одним рухом, ні одним звуком не зраджували своїх терпінь. Рідко хто з них вмирав природною смертю, більшість складала свої голови на полі слави або в ворожих катівнях. Така сувора життєва школа залишила тривалий слід на запорізькому устрою. Як просте й елементарне було життя запорожців, так і нескладні були правні норми на Січі. Вільний був вступ на Запоріжжя, вільний був також і вихід з нього. Але раз козак вибрав собі курінь і став членом січового товариства, він приймав на себе ряд зобов'язань і мусів безумовно підчинятися січовим правилам.

На чолі запорізького товариства стояв кошовий отаман, вибираний на загальній січовій раді 1 січня кожного року. Вибраний на отамана козак повинен був пам'ятати, що він такий же козак, як і всі інші його товариші. Але одержавши булаву, кошовий ставав володарем Січі, його слово було законом і той, хто відважився б виступити проти його наказу, міг заплатити життям. Над кошовим була тільки Січова Рада, тобто загальні збори цілого товариства, її рішення обов'язували всіх, не виключаючи кошового отамана. Кошовому до помочі була кошова старшина: суддя, писар, осавули, курінні отамани. Всі ті уряди були виборні.

При простоті й нескладності загальних відносин на Запоріжжі кількість правопорушень не була велика ані різнорідна, не виходила поза замах на основні принципи, що охороняли внутрішній порядок козацької спільноти. Та з часом обсяг правних норм мусів поширитися; змінилися умови життя, внутрішні відносини між членами товариства стали більш складні, інакше укладалися відносини з сусідами, особливо з Московщиною, яка з кожним роком все докладніше приглядалася до всього, що діялося на Запоріжжі. Те все мусіло вплинути на розвиток правних норм.

Сукупність обставин, що довели до створення Січі, знайшла віддзеркалення в характері кар. Кари на Запоріжжі були справді суворі. Але якщо узглянимо ту жорстоку добу, коли безперервні війни вбивали в людей гуманні почування й робили їх серця твердими, якщо усвідомимо собі, що діялося в тому часі в Західній Европі чи Московщині, якщо вкінці візьмемо до уваги, що Запорізька Січ була військовою організацією, де залізна строгість покарання знаходила своє оправдання, то можемо прийти до заключення, що ті кари були відносно лагідні, не було в них тої вишуканої жорстокости з наміром причинити засудженому додаткових страждань.[2])

Мета покарання на Запоріжжі була подвійна:

а) Забезпечити січове товариство перед правопорушниками, які посягали на основні принципи козацької спільноти, підривали авторитет вікових традицій та вносили хаос і безладдя внутрі коша.

б) Відстрашити інших членів спільноти від подібних злочинів у майбутньому.

Інших цілей не було. Наприклад, бажання поправити злочинця не входило в рахубу, бо на це треба було окремих заведень і персоналу, а на Січі це було неможливе.

На Запоріжжі були два основні види кар. Якщо вина преступника була велика, якщо його дія йшла в розріз з принципами, на яких спиралася січова організація, то його як негідного і шкідливого для товариства каралося смертю. З другої сторони, якщо провина не велика і не порушувала основ січового товариства, тоді проступникові назначували відповідну кару з тим, що він далі залишився членом козацької спільноти і міг служити спільній справі. При визначенні кари бралося до уваги крім об'єктивних знамен злочину ще й різні відтіні вини та особисті якості проступника.

Головні кари на Запоріжжі

І. Кара смерти — це головна міра покарання. Її широке застосування було мотивоване тим, що треба було забезпечити

---

[2]) В Західній Европі і в Московщині стосовано т. зв. кваліфіковані види смертної кари: четвертування, залиття горла розтопленим оловом, здирання шкіри, колесування, витягання кишок, і т. п. Ті види кари не викликували в сучасників якоїсь відрази, не промовляли до почуття гуманности. Дух часу панував у повній силі.

Січ перед небезпечними правопорушниками та відстрашити інших від подібних злочинів. Каралося смертю за: вбивство козака козаком та взагалі вбивство, велику крадіж і повторну крадіж (рецидива), грабіж, розбій, пиянство в часі военного походу, трусливість-боягузтво, зневага військових старшин, непослух рішенням військової ради при обговорюванні важливих питань.

Так було в теорії. На практиці не завжди виконувалося смертну кару, нпр., дарувалося життя козакові, якщо він хоробрий, надійний і якщо його жаліла ціла громада.[3]) Були ще й інші обставини, в яких смертну кару замінювали на іншу, легшу або зовсім звільняли засудженого, нпр., якщо якась дівчина виявила готовість вийти заміж за засудженого (це очевидно могло мати застосування тільки в паланках, а не на Січі, де козаки були безженні).[4]) З тих причин смертну кару обмежувалося до виняткових випадків. При кінці існування Січі російський уряд криво дивився на широку автономію Запоріжжя в ділянці карної юрисдикції й указом з 13 березня 1749 р. заборонив смертні присуди на Січі, але, не зважаючи на це, давня практика продовжувалася аж до зруйнування Січі. (Ще в 1770 р. по розпорядженню кошового Кальнишевського козака Зиму за злодійство, на підставі січового вироку, повішено там, де він поповнив злочин).

Було кілька видів смертної кари. Найбільш поширеною була смерть через *повішення;* вішали на шибениці, на стовпі або просто на дереві на місці злочину. Смерть через *утоплення* стосувалося за пиянство під час морських походів. "Козаки в часі походу всі тверезі, а коли попадеться п'яниця, отаман наказує кинути його за борт човна".[5]) *Відрубування голови* не практикувалося на Запоріжжі; щойно при кінці існування Січі,

---

[3]) Вироком Коша з 8 серпня 1767 р. мешканця Протовчанської паланки засуджено на кару смерти, але з уваги на те, що він мав дружину й малолітніх дітей, які могли б залишитися без опіки, смертну кару замінено на биття киями.

[4]) В Самарській паланці в супроводі народу вели на страту козака. До нього підбігла дівчина з закритим обличчям і заявила, що вийде замуж за нього. Як козак відкрив заслону й подивився на її лице, сказав: "Краще повиснути на шибениці, ніж мати за жінку таку дзюбу".

[5]) Боплян. Опис України. 1837. Ст. 63.

коли карне правосуддя здійснювалося під контролею російських властей, стосувалося ту кару. (В Московщині та кара практикувалася в часі повстань). *Вбивство киями при стовпі* стоїть у тісному зв'язку з карою биття киями так, що трудно встановити докладне розмежування між тими двома карами. (В 1747 р. в Самарі вбито киями за крадіж козака Сухого).[6]) Кару смерти через *розстріл* стосувалося тільки в крайніх випадках.

II. Тілесні кари — їх мета спричинити фізичний біль. Загально відоме й поширене було *биття киями;* воно могло бути легке, а деколи було жорстоке й інколи кінчалося смертю засудженого. Ту кару стосувалося за різні провини проти власности і тілесної недоторканности, нпр., крадіж коней, грабіж запорізьких купців, побиття в п'яному стані,, поміч арештованому в утечі. Били дубовими ціпками на військових зборах, на базарі, під шибеницею (найбільш ганебне). Відома була в тих часах кара *окалічення,* але вона не мала застосування на Січі. Січ потребувала людей здорових, здатних до походів і воєн, а каліцтво робило їх непридатними для громади, вони були тільки завадою в воєнних операціях. Знаний тільки один випадок, і то в паланці, не на Січі, коли винуватця покарано зламанням ноги (1767 р.).[7])

III. Кара позбавлення волі — майже не існувала на Запоріжжі. Вона бо противилася тим ідеям, в ім'я яких закріпощені селяни втікали в вільні степи. Крім того, для стосування такої кари треба було сил і засобів, а це йшло в розріз з військовим

---

[6]) Опис такої кари: Засудженого прив'язують до стовпа, біля нього ставлять різні напитки, як горілку, мед, пиво, накладуть доволі калачів, принесуть кільна оберемнів київ, а потім примушують проступника пити та їсти, скільки захоче; коли вже наїсться і нап'ється, козаки починають його по черзі бити киями так, що кожний козак, що проходить біля стовпа, випиває чарку горілки або пива і вдаряє його раз кием. Так роблять усі, поки його не вб'ють. Ця кара жахлива, проступник вмирає поволі, нераз мучився кільна днів. Горілку давали засудженому, щоб його впити і тим самим облегшити його біль. Були випадки, що засудженого козаки не вбили й він залишався живим. Це була немов форма помилування, коли громада розходилася з рішенням старшини, або коли засуджений своїми особистими прикметами та вчинками заслуговував на ласку товаришів.

[7]) Кари окалічення були відомі в Литовському статуті, а також практикувалися в Московщині: відрубання рук, ніг, пальців, носа, ух, язика.

характером козацької спільноти, що жила в постійних війнах і походах та завжди була в русі. Були відомі тільки короткотривалі позбавлення волі: а) *Прив'язання до стовпа* — за менші правопорушення, коли, наприклад, козак щось украв у козака і повернув шкоду. Стовп був звичайно біля дзвіниці січової Покровської церкви. Ця кара мала знамена ганьби й утрималася до кінця існування Січі. б) *Прив'язання до гармати* — кара теж зі знаменем ганьби, отже, була скерована проти чести виновника. В 1763 р. застосовано ту кару до запорізьких старшин, що вислані до кріпості св. Єлисавети для визначення кордонів запорізьких земель спільно з російськими властями, виявили неповагу до генерала Моргунова. За рішенням січового суду, їх прив'язано на цілий тиждень до гармати. Ту кару стосовано також у цивільно-правних справах: якщо козак винен був комусь гроші і не платив, його приковували до гармати, поки він не заплатив або хтось за нього заручив. в) *Арешт і замкнення в тюрмі (в ямі)* — це не була самостійна кара, тільки як засіб, щоб забезпечити явку проступника на суді. В арешті сковували руки в ланцюги, а ноги забивали в колодки.

IV. *Позбавлення чести і прав* — та кара мала подвійну форму. Під моральним оглядом мала на меті принизити особисту гідність, а під правним оглядом — довести до обмеження чи повної утрати політичних і громадських прав. На Запоріжжі були відомі і практикувалися оба види тої кари. Знамена ганьби мали кари прив'язання до стовпа або гармати та биття під шибеницею. Правним наслідком тої кари було відсунення від уряду та утрата права вибору на посаду в майбутньому (нпр., за зловживання в службі).

V. *Майнові кари* — на Січі не розвинулися, бо козаки не мали приватної власности за винятком одягу та зброї. Правда, після морських і сухопутніх походів запорожці часто верталися з добичею, частину якої віддавалася козакам на власність; У зв'язку з тим могла бути майнова кара, але про те нема ніде згадки. Зате були майнові кари в паланках, де жили одружені козаки й мали рухоме й нерухоме майно.

VI. *Церковні кари* — мали на Запоріжжі дві форми: публічна покута в церкві і висилка на покуту в манастир. В 1756 році декілька козаків забрали в татар худобу й за те зазнали публічної догани в січовій церкві, де в присутності цілого коша

присягнули, що більше такої самоволі не зроблять. Особи, що мешкали в запорізьких паланках, а не належали до козаків, підлягали за подружні провини судам церковних властей. Один мешканець Самарської паланки за двоєженство, на підставі вироку митрополита, був післаний до манастиря на покуту.

Такі були кари на Запоріжжі. Мусимо признати, що вони відзначалися залізною строгістю. Смертні і тілесні кари мали широке застосування, інші кари — проти свободи, чести, майна — ледве розвинулися.

Проте дух часу й нові гуманітарні ідеї не залишилися без впливу. В другій половині 18-го ст. смертні кари почали звужувати своє примінення й поволі зникати. Рідшими були також тілесні кари, особливо окалічення, які, хоч не були стосовані на Січі, практикувалися подекуди в паланках, що підлягали карній юрисдикції Запоріжжя. Система кар на Запоріжжі була витримана в дусі воєнної організації, але в певних випадках допускала помилування і заміни кар, що в сумі злагіднювало їх суворий характер.

Микола Ковалевський

ПРИ ДЖЕРЕЛАХ БОРОТЬБИ

(Продовження з ч. 2/82)

Як відомо, 22 січня 1918 року, себто 9 січня по старому стилю, Українська Центральна Рада ухвалила свій Четвертий Універсал, яким проголосила повну державну самостійність України. Емісари совєтського уряду вже від довшого часу провадили переговори з Німеччиною і Австро-Угорщиною про сепаратний мир. Хоч ці переговори і провадились таємно, але про стан їх нам було відомо з різних джерел. Уряд Леніна і Троцького в цих переговорах спеціяльно наголошував те, що він репрезентує територію цілої бувшої Російської Імперії, отже і України. Він покликався між іншим також на утворення в Харкові "Народного Секретаріяту України". Німецькі і австро-угорські чинники однак не погоджувались на таку інтерпретацію компетенцій уряду Леніна і вказували на те, що в Києві вже існує від довшого часу уряд України, визнаний зрештою спеціяльним актом тим самим большевицьким урядом Леніна. Таким чином, шляхом дипломатичних переговорів Ленін не міг осягнути своєї мети і дав директиву командуванню Червоної ґвардії розпочати збройний напад на Україну.

Щоб надати новій аґресії характеру внутрішньої революції "українського пролетаріяту", київська група большевиків зорганізувала в Києві повстання. Це повстання почалося вночі з 28 на 29 січня (нового стилю) і його кульмінаційним пунктом було захоплення большевиками арсеналу. Момент для повстання був вибраний не зле, бо значна частина українського ґарнізону Києва під особистою командою Симона Петлюри вийшла була на східній берег Дніпра, щоб затримати наступ відділів Червоної ґвардії, що зближалися двома маршовими колонами під загальною командою відомого організатора Червоної ґвардії Антонова, якому Ленін наказав додати до свого прізвища українське прізвище його матері — Овсеєнко. В той час, коли одна колона посувалася шляхом Харків-

Полтава-Київ, друга, під командою Муравйова, йшла на Київ через Бахмач. Відділи колони Антонова-Овсеєнка зближалися до Києва швидше від північної колони Муравйова. Тому відділи Слобідського коша Симона Петлюри сконцентрували свою увагу на полтавському напрямку і з успіхом відбивали напад частин Антонова-Овсеєнка, які вже почали навіть відходити назад. В пляні нашого командування було поширити цю оборонну акцію і на північний напрямок большевицького наступу, тим більше, що північна колона Муравйова була значно слабшою від основного ядра наступаючих сил Антонова-Овсеєнка. В цей самий момент, коли вже, як здавалося, перемога схилялася на наш бік, вибухло в Києві большевицьке повстання і в столиці забракло сил для ліквідації його. В цих обставинах Симон Петлюра відтягнув свої сили назад до Києва і енергійною акцією розбив большевицьких повстанців і штурмом взяв арсенал. Ціла ця операція на вулицях Києва не тривала і трьох днів — повстання було придушене, але цих трьох днів вистачило, щоб обидві большевицькі колони підійшли до Києва, прориваючи слабі оборонні заслони наших добровольчих частин.

В Крутах знаходилось тоді всього 250 до 300 юнаків київської школи. Для посилення цього відділу з Києва був висланий швидко зформований студентський курінь, що складався з 300 вояків. Це були добровольці, студенти київських вищих шкіл, а навіть з учнів старших кляс київських гімназій. Крім цих двох відділів, до залоги Крут належало коло 400 так званих вільних козаків. Вправними вояками були юнаки київської військової школи, але студентський курінь не мав за собою ніякого військового досвіду і не був достатньо вишколений. Кілька сот вільних козаків були легко озброєні і більше надавались до розвідчих акцій. На чолі цієї невеличкої залоги Крут стояв сотник Тимченко і начальник його штабу Богаєвський — обидва без належного загально-військового досвіду і ще з меншим досвідом щодо нових методів боротьби, стосованих Червоною ґвардією.

Вже від самого початку бою під Крутами, який розпочався 29 січня 1918 року, виявились дві слабі сторони оборони Крут — брак сталого зв'язку між окремими частинами, а особливо між частиною київських юнаків, які зайняли обо-

ронні позиції по лівому боці залізниці і між студентським куренем, який відбивав большевицький напад на південному боці залізничного шляху. Штаб залоги і постачання знаходились приблизно за півтора-два кіломентри від лінії фронту і це була друга слаба сторона оборони Крут. В обставинах швидкого бою оборонці Крут мусіли з великими труднощами й поспіхом поповнювати свої запаси амуніції. Тим часом большевицька колона Муравйова, що складалася з шости тисяч добре споряджених і озброєних червоно-ґвардійців, головним чином матросів, і що мала два бронепотяги, наступала швидкими рухами, заходячи не тільки з флангів, але навіть і з тилу, бож лінія фронту бою під Крутами була порівнюючи коротка — всього від двох до двох з половиною кілометрів. В вирішальний момент бою, коли група київських юнаків, бачучи, що ворог обходить лінію фронту, заходячи в тил, почала відступ, студентський курінь через брак зв'язку залишився твердо на своїй позиції і навіть спромігся перейти до контрнападу, завдаючи ворогові численних врат. Оточений зо всіх боків і залишений на полі бою самітній, без свого штабу і команди, що разом з юнацьким відділом відступали на захід, не міг він витримати удару озвірілих матросів Червоної ґвардії. На полі бою полягли майже всі триста вояків-студентів і тільки кілька поранених, що були взяті в полон, втекли під час транспортування їх до Харкова.

Перша звістка про трагічний перебіг бою під Крутами викликала в Києві враження національної катастрофи. Мимоволі в кожного з нас поставало питання — де ж знаходяться ті мільйони українських вояків, про яких була мова на військових з'їздах у Києві? Де були ті старшини-українці, що виголошували такі палкі промови і рішучим тоном заявляли про свою готовість зі зброєю в руках боронити Україну? Геройство київської молоді дало приклад глибокої любови до рідного краю і жертвенности. І не тільки під Крутами, а і в самому Києві головним чином наша молодь виступила зі зброєю в руках проти ворога. Пригадую, як на моїх очах загинув двадцятирічний юнак Петрусь Крамаренко, брат у других пізніше широко відомого нашого письменника і філософа Юрія Липи. Цей патріотизм української молоді та її жертвенність мали величезний вплив на моральну силу наших перших вій-

ськових формацій. І серед прикладів цього патріотизму бій під Крутами, хоч і не затримав ворога в його наступі на Київ, все ж, залишився вічним джерелом непереможности українського духа. В цьому полягає історичне значення завзятої геройської оборони Крут і тої лицарської жертви, яку принесли триста українських юнаків для України.

Ми затримались трохи докладніше над трагічним епізодом під Крутами, бо він був символічним для всього стану нашої військової справи. З одного боку, був величезний моральний порив до утворення української збройної сили, а, з другого боку, був брак фахових військових сил, які могли б надати цьому поривові організовану форму. Бо тільки синтеза цих двох явищ — високої і жертвенної моралі молоді і цілезгідна та фахова організація військових частин — могла дати Україні навіть у тих бурхливих і анархічних часах сильну духом і дисципліною національну армію. А цих фахових сил було обмаль.

Колись, перебуваючи на еміґрації, я читав в однім українськім часописі про урочисту церемонію, яка відбулася десь на чужині і в якій взяло участь, як це було в цім часописі з належним респектом підкреслено, вісім українських генералів. Мимоволі думки мої полинули до Києва тих бурхливих революційних часів, про які ми тут згадуємо. Якби ми в ті часи мали не вісьмох, а одного українського генерала, що з належним досвідом очолив би тодішні наші прагнення до творення нашої збройної сили, як же ж інакше могла б скластися наша історія.

Без фахового керівництва творити реґулярну армію було дуже тяжко. Більшість наших військових частин, утворених під час революції 1917 року, були імпровізовані. І хоч було чимало відданих справі людей, але не було належного загального військового керівництва. Ті ж українські одиниці з фахових старшин, які прилучилися до українського визвольного руху після революції 1917 року, дозріли і перетворились на полководців лише в процесі цієї боротьби. В 1917 році вони ще не були здатні перебрати на себе провідної ролі. Вони виступили на арену подій як полководці вже в третій фазі наших державних змагань, себто переважно в 1919 році. Так було з талановитим комендантом київської юнацької школи

генералом Сальським, який лише в 1919 році розгорнув свої здібності як український полководець, своїми глибокопродуманими стратегічними операціями на чолі Запорозького корпусу. Так було з прославленим своїми рейдами в 1919 році генералом Удовиченком. Так було з генералом Безручком, як також з генералом Юнаковим, якого сильна індивідуальність надала свій відбиток нашим військовим замаганням під час Кам'янецького періоду нашої державности. Так було зрештою і з полковником Євгеном Коновальцем, який виявив величезний організаційни хист як комендант залоги Києва в кінці 1918 року. І так було майже зо всіма нашими видатними генералами і полководцями. Вони всі розвинулись і виявили цінні прикмети як провідники і коменданти наших армій на протязі трьох років існування української державности. Нашій же добі, добі Української Центральної Ради, добі, коли треба було зайняти міцну вихідну позицію для дальшої боротьби, коли треба було створити нашу національну армію, коли нераз година мала значення року — так багата подіями була та доба — бракувало генералів і полководців, військових організаторів і фахівців, відданих українській справі, стратегів, що зрозуміли б нові методи швидкісної війни, бракувало вищих старшин, отих командирів полків, дивізій, корпусів і армій.

Ось так представлялася справа військова. Недостача була велика і більшість українських військових частин, за рідкими вийнятками, справляла враження імпровізованих з'єднань. Моральне ж значення появи на вулицях Києва і інших міст України українських полків було величезне. До нас приєднувались і старі частини російської армії, оскільки вони складалися з українців. Щодня ми одержували телеграми з різних міст про те, що місцеві гарнізони в урочистій формі складали присягу на вірність Українській Центральній Раді. На зовні виглядало так, що Українська Центральна Рада об'єднала під жовто-блакитним прапором значні збройні сили. Ситуація російських залог, які заховували вірність Тимчасовому урядові Керенського, ставала щораз більше критичною. Спроба генерала Володченка вислати до Києва карну експедицію чеського легіону не вдалася. Наші частини підпустили чехів до самого Києва і під Жулянами оточили і роззброїли, а їх коменданта з штабом взяли в полон.

Тоді саме в Києва перебував пізніший президент Чехо-Словаччини видатний чеський вчений і філософ Тома Масарик, який користався і в українському світі великим моральним авторитетом. Він зложив офіційну візиту голові Української Центральної Ради проф. Михайлові Грушевському, якого знав з наукових праць ще з передвоєнних часів. Після цієї візити, під час якої президент Масарик дав заяву льояльности щодо української держави і ґарантував, що чеські леґіонери негайно покинуть українську територію, щоб повернутися через Далекий Схід до Західньої Европи, а потім до Чехо-Словаччини, — український уряд погодився перепустити леґіонерів на північ і вони дійсно в короткому часі покинули українську територію.

Також не вдалися спроби російського коменданта київської округи полк. Оберучева зорганізувати військову акцію силами російської залоги Києва. Тут велику ролю відограли наші "богданівці", як також перша сотня галицьких січових стрільців, зформована полк. Євгеном Коновальцем. Полк. Оберучев втік, покинувши свій штаб, і загроза російської військової акції була тим часом усунена. Вона з'явилася в новій, більш загрозливій формі два-три місяці пізніше, коли в Києві большевицьким емісарам вдалося зорганізувати перші загони так званої Червоної ґвардії. Тим часом сила була в наших руках і, відчуваючи це, уряд Керенського виявив бажання вступити на шлях політичних переговорів з Українською Центральною Радою.

Олексій Коновал

ЧИ ВСЕ НАМ ВІДОМЕ ПРО СІРКА?
(До 300-річчя з дня смерти)

З минулого та до задуми про причини наших історичних невдач.

Редакція

В окупованій Україні визначні постаті української історії навіть, якщо й не зачислені до "ворогів українського народу", про яких не можна згадувати, — замовчуються. По містах України не зустрінете пам'ятника Максимові Залізнякові, Іванові Ґонті, Іванові Богунові, не говорячи вже про Івана Мазепу, Петра Дорошенка та інших. Про їхні героїчні вчинки немає книг, фільмів, навіть їхні забуті могили заросли, невідомо й де, бур'яном.

У селі Капулівці Нікопольського району на Дніпропетровщині похований кошовий Війська Запорозького Іван Сірко. Він помер 1-го серпня 1680 року після хвороби на своїй пасіці в Грушівці. Козацтво перевезло його тіло з пасіки до Запорозької Січі й 2-го серпня під звуки гармат поховало його з усіма почестями у полі за Січчю. Йому насипали високу могилу й поставили надгробник. У 1709 році, коли війська гетьмана Івана Мазепи та Карла XII програли бій під Полтавою, росіяни, щоб викорінити "український сепаратизм", знищили могильну плиту Івана Сірка.

Багато років пізніше запорозькі козаки встановили нову плиту-обеліск на його могилі й помилково викарбували іншу дату його смерти, а саме — 4-го травня 1680 року. Цей могильний камінь дотривав і до теперішніх часів та вже дав тріщину. Води штучно-створеного Кахівського моря, розмиваючи береги, почали вже підступати до могили Івана Сірка. Багато людей в Україні, в тім числі історики та письменники, зверталися листовно до різних установ, щоб урятувати могилу Сірка. На острові Хортиця на Дніпрі, де був осідок першої Запорозької Січі, тепер створюється музей-заповідник запорозького козацтва. На Хортицю й запропоновано перевезти прах Сірка.

Але керівники Нікопольського району не слухали ніяких порад. Вони без компетентних людей 23 і 24 листопада 1967 року, в хуртовину, перенесли його останки подалі від Кахівського моря, до села Капулівки. При розкопі в могилі Сірка знайдено трохи пошкоджений кістяк, рештки одягу і китайки. Стара дубова труна при розкопуванні майже розпалася, тому останки кошового Сірка покладено в нову домовину і перенесено в склеп, споруджений у так званій Бабиній могилі.

Іван Сірко жив у часи великої розрухи і трагедії, що відбувалися в Україні. Його 25-річна діяльність на Запорожжі припадає на роки, коли Україну поділено на Правобережну й Лівобережну, з окремими гетьманами. А Запорозька Січ була ніби окремою державою в державі, не визнавала ні одного, ні другого гетьмана, раз підтримувала одного, другий раз другого, або виступала проти обидвох. Івана Сірка козаки Січі обирали вісім разів на кошового. Він вів безнастанні війни з татарами і турками та здобув 55 перемог у великих битвах.

У народі збереглося багато переказів і леґенд про Сірка. Як він помер, турецький султан наказав своїм підданим молитися в мечетях, бо не стало лютого ворога. За переказом Іван Сірко народився з зубами, щоб усе своє життя гризти ворогів, а його руку по смерті возили запорожці в походах як запоруку перемог. Сірко оспівується, як гордість січового козацтва, захистник України. У відомій народній пісні про напад козаків під проводом Сірка на Крим оповідається, що він, розгромивши татар, здобув велику здобич та визволив з турецької неволі сім тисяч бранців. Під час повернення на Січ Сірко почув, що не всі визволені бранці радіють зустрічі з Україною. Одні з них одружилися, інші вийшли заміж, треті побусурманились. В пісні питається: "Як має жити Україна, коли її діти так легко зрікаються всього рідного, перекидаються навіть на ворогів Христових — бусурманів?" Обурений Сірко зібрав усіх бранців й повідомив, що нікого не силує повертатися на Україну. Як хтось не хоче — може вертатися назад. Частина бранців залишила козацький табір і попрямувала назад до Криму. Тоді Сірко одібрав кількасот козаків, наказав їм наздогнати бранців і вирубати до ноги. Коли приїхав Сірко подивитись, як виконано його наказ, він, згідно з піснею, каже: "Простіть мені, брати мої! Але ліпше вам спати тут до Страшного Суду Господнього, аніж розплоджуватись в Криму на безголов'я рідній нашій землі, а собі без всякого хреста на вічну погибель!"

Ім'я Івана Сірка спопуляризовано також завдяки листові запорожців турецькому султанові, який дехто приписує Сіркові. Написання образливого листа до султана пов'язують з такою подією. Султан Магомет IV, якому набридли наскоки Сірка, вирішив зруйнувати Січ. Восени 1674 року з Константинополя вирушило 15 тисяч яничарів, які спільно з 40 тисячами татар мали зруйнувати Січ. За розрахунком султана та хана козаки під час Різдвяних свят мали святкувати і випивати й тому вирішено було напасти, коли вони всі мали б бути п'яні. Про цей напад і битву на Різдво 1675 року оповідає літопис Самійла Величка. Хан з військом непомітно наблизився до Січі, дороги до якої скували морози, й непомітно захопив варту. На третій день Різдвяних свят, уночі, 15 тисяч яничар пробралися через єдину відкриту хвіртку, заповнили майдан та все місце між куренями на Січі. Але передбачення султана були помилкові. На Різдвяні свята на Січі обиралися військові старшини й козацтво не пило — було тверезе. В одному з куренів козакові Шевчикові не спалось тієї ночі. Виглянувши у вікно, чи не світає, він жахнувся — все

було заповнене турками. Він розбудив усіх в своїм курені. Одні розпочали стріляти через вікна в натовп турків, а другі набивали для них рушниці. Стрілянина розбудила решту куренів, що також обстрілювали турків, які — пише літописець Величко — стояли так тісні, "як у церкві". Кожний козацький постріл убивав двох чи й трьох турків.

Турки в цім бою втратили 13,500 вбитими, 150 взято в полон, а лиш півтори тисячі вирвалось із Січі живими. Хан, який стояв з військом навколо Січі, щоб нікого з козаків не випустити живим, довідавшись про смерть яничарів, швидко зняв облогу й подався до Криму.

Іван Сірко зібрав після бою нараду козаків, на якій вирішено помститися за те, що хан. "як злодій, заліз до Січі".

Улітку 1675 року двадцять тисяч козаків на чолі з Сірком вирушили в Крим. Там розгромили військові загони хана, звільнили багато полонених і з великою здобиччю повернулися до Січі. Тоді зібралися козаки й написали до турецького султана листа.

Ми маємо багато варіянтів того листа, під яким стоять різні дати. Найдавніший із них з 1600 року, а найновіший з 1733 року. Перший, хто піддав думку, що такого листа міг написати кошовий Сірко з запорожцями, був знавець козацтва професор Дмитро Яворницький. Інші українські історики відкидають припущення, що той лист є історичним документом. Запорожці мали гострий язик, однак у листах, яких збереглося багато, вони висловлюються завжди делікатно, стримано — дипломатично.

Базуючись на цім листі та знайомстві з проф. Яворницьким, Ілля Рєпін намалював відому картину, на якій і зобразив Івана Сірка з запорожцями, що пишуть той лист.

Але лишімо леґенди й перекази, а погляньмо на події часів Івана Сірка, в яких він відіграв важливу й трагічну ролю.

Блискучі перемоги Богдана Хмельницького 1648 року звільнили частково Україну від польських загарбників. Але поляки робили всі заходи, щоб повернути втрачені українські землі. Хмельницький не вірив, що без добрих союзників йому вдасться повне звільнення України. Тому він звернувся 1653 року до Москви з проханням, щоб цар узяв Україну під свій протекторат. У ті часи протекторат однієї держави над другою був популярний.

Вісімнадцятого січня 1654 року таємна рада гетьмана, генеральної старшини і полковників ухвалила прийняти царську опіку. Гетьман Хмельницький домагався, щоб обидві сторони — московська й українська — склали обопільну присягу. Щоб царський боярин Бутурлін присяг іменем царя, що цар обoронятиме Україну від польського короля та не порушуватиме вольностей і прав української людности. Бутурлін відмовився присягати, виправдуючись, що цар — ставленик Бога — не може присягати, але гетьман, старшина і козацтво склали присягу. Відмовилися в той час присягати Іван Богун та Іван Сірко й їхні полки — уманський та брацлавський.

У скорому часі гетьман Хмельницький помер, а булаву передано його помічникові Іванові Виговському. Іван Виговський, як спостережливий і добрий політик, бачив, що Москва хоче скасувати всі козацькі вольності й зробити Україну частиною Московщини. Порозумівшись з татарами 1659 року, військо Івана Виговського і татари зустрілися з великим московським військом, що мало приборкати "неслухняного" гетьмана. В бою під Конотопом полягло 30 тисяч москалів. Але Виговський не зумів використати своєї перемоги й закріпити владу, вигнавши московські залоги з України. Бо в той час прийшла звістка, що Іван Сірко з запорожцями, знаючи, що хан у таборі Виговського, напав на Крим, поруйнував улуси й забрав велику здобич. Хан, діставши лихі відомості з Криму, відразу залишив військо Виговського й пішов боронити свої оселі.

Іван Сірко, повернувшись з Криму, підняв повстання на півдні України проти Виговського. Сірко проголосив гетьманом Юрія Хмельницького.

По короткому гетьмануванні Юрій Хмельницький зрікся гетьманської булави, а українська держава поділилася на Правобережну і лівобережну Україну. Кожна частина обирала свого гетьмана. Вони вели між собою війни, вимучуючи й тероризуючи вже й так обезкровлений український народ.

Після Юрія Хмельницького на правобережній Україні обрано гетьманом Павла Тетерю, що гетьманував від 1663 до 1665 року. Він прихильно ставився до поляків й у союзі з ними та татарами вибрався 1663 р. на лівобережну Україну (на лівий берег Дніпра) проти гетьмана Івана Брюховецького, якого підтримував цар Московії своїми залогами по Україні. Війська правобережного гетьмана та татари вже майже очистили лівобережну Україну від москалів, коли Іван Сірко з запорожцями — на рекомендацію Москви — напав на Крим, щоб стримати татарського хана від ще активнішої помочі Тетері. Коли гетьман Тетеря з козаками і з помічними польськими військами зайняв Полтавщину, на правобережній Україні розпочато проти нього повстання. Повстання під проводом ватажка Сулими охопило середню Київщину й Поділля, де брацлавський полковник Остап Гоголь оповістив себе підданим московського царя. На поміч Гоголеві прибув з козаками Іван Сірко.

Павло Тетеря після неуспішного походу проти московських залог та їхніх прибічників облишив думку про об'єднання обох частин України. Повстання проти нього змусило його добровільно зректися булави 1665 року. На гетьмана Правобережжя вибрано Петра Дорошенка.

Петро Дорошенко бачив, що і Польща, і Московія не мають найменшого бажання допомогти Україні стати об'єднаною сильною українською державою. А допомагали, то одній, то другій стороні лише тому, щоб вони себе взаємно обезсилили. Тому Петро Дорошенко вирішив позбутися і поляків, і москалів. Звернувшись за поміччю до Туреччини, якій підлягав кримський хан, він також нав'язав дружні відносини з гетьманом Лівобережжя Іваном Брюховецьким.

Петро Дорошенко снував пляни виступити в союзі з татарами насамперед проти поляків, що вже набридли українському народові, а тоді проти москалів. Але польські війська, що були в Україні, знайшли собі спільника в особі кошового Івана Сірка, який в січні 1667 року, будучи у Львові, заявив, що не визнає Дорошенка за гетьмана і зробить наскок на Крим, щоб стримати татар від помочі Дорошенкові. Коли об'єднані війська Дорошенка й татари оточили польське військо, Сірко вдарив на Перекоп, спустошив північний Крим та вирубав всіх живих. Татари, спільники Дорошенка, залишили облогу поляків й пішли боронитись від Сірка.

Гетьмани Правобережжя й Лівобережжя — Дорошенко і Брюховецький — вирішили спільних ворогів бити спільно. Їхні війська для спільного бою 1668 року зійшлися разом. Але один з козаків Дорошенка, що не любив Брюховецького, убив його і тим припинив так бажану й потрібну єдність. На Лівобережжі на місце Брюховецького вибрано гетьманом Дем'яна Многогрішного, який також турбувався нахабностю московських залог на Україні.

Іван Сірко, який завжди в критичні моменти виступав проти Дорошенка, 1669 року пристав на його сторону. Вони спільно придушили повстання писаря Петра Суховія, що претендував на гетьманство.

1672 року Дорошенко вирішив знову виступити в похід з турками на Польщу. В той час в Батурині, столиці лівобережного гетьмана Многогрішного, зроблено переворот. Група козацьких старшин у порозумінні з начальником московської залоги в Батурині заарештувала Многогрішного й видала москалям, як особу, що не раз відверто висловлювала своє незадоволення неприхильною політикою Москви до України. Його закували в кайдани й відвезли до Москви, де після жорстоких мордувань і тортур заслали досмертно на Сибір.

В той час кошовий Сірко з запорожцями служив цареві й щойно розбив великий відділ татар, що служили в гетьмана Правобережжя Дорошенка.

Як тільки довідалися, що Многогрішного заарештовано, пішла чутка, що на його місце хоче засісти Сірко. Полтавський полковник Жученко, знаючи наміри Москви та козацької старшини на Україні, несподівано для Сірка його заарештував, закував у кайдани й повіз до Батурина. Ні козацька старшина, ні Москва, як пише історик Дмитро Дорошенко в "Історії України", "не бажали мати гетьманом таку неспокійну, несталу й підприємливу людину, як Сірко". З Батурина Сірка вивезли в Москву, а звідти заслали на Сибір, а гетьманом Лівобережжя вибрали Івана Самойловича, після якого вже був гетьманом Іван Мазепа. Але цар скоро побачив, що Сірко для них корисніший, коли він буде на волі й очолюватиме запорожців. Тому його скоро звільнили й привезли з Сибіру на Україну, де він знову очолив запорожців.

Петро Дорошенко, гетьман Правобережної України, і далі робив всякі заходи, щоб об'єднати українські землі в самостійній державі. Турецько-татарська поміч не принесла Дорошенкові помітних успіхів у вигнанні поляків і москалів з України. Турки й татари бачили безвихідне становище Дорошенка,

часто зраджували його, руйнували в заплату за наскоки Сірка українські села, брали ясир. Дорошенко утрачав в народі популярність. Розчарований в своїх і чужих, зневірений, він рішився зректися гетьманської булави. Іван Сірко, не долюблюючи Самойловича, став "другом" Дорошенка. Він (Сірко) порадив Дорошенкові скликати в Чигирині раду з участю старшини гетьманату й запорожців й зректися булави. Дорошенко склав булаву козацькій громаді, від якої він її й отримав, а Сірко прийняв на тій же раді присягу від Дорошенка на вірність цареві. Всі свої гетьманські клейноди й прапори Гетьман Дорошенко відіслав до Москви, де їх з тріюмфом волочили по вулицях.

Але Москва не задовольнилась посередництвом Сірка в тій справі, а домагалася, щоб Дорошенко скапітулював й присяг на вірність цареві при участі гетьмана Лівобережжя Самойловича й Ромодановського — командуючого московськими військами на Україні. Дорошенко відмовився. У вересні 1676 року тридцятитисячна московська й лівобережна армії оточили Чигирин. Після короткого бою Дорошенко, щоб не проливати намарно крови, скапітулював і пішов на заслання. Так відійшов із політичної арени здоровoдумаючий український політик, якому так багато шкодив у добрих плянах Іван Сірко. Історик Володимир Антонович про Дорошенка писав: "Не вважаючи на свої політичні помилки в неудачі, серед сучасних йому козацьких провідників являє Дорошенко відрадне явище: не дрібний еґоїзм, не змагання до наживи й особистих вигод кермували цим гетьманом: він щиро дбав про добро рідного краю, серед найтяжчих обставин з дивовижною енерґією й сталістю боровся за нього і впав з достоїнством і свідомістю сповненого обов'язку.

Що пляни Петра Дорошенка не були здійснені — Україна не змогла відділитися від Польщі й Московщини й стати самостійною державою — у великій мірі винен Іван Сірко, який в ті часи, часи руїни, очолював Запорозьку Січ і виконував руйнівну і згубну ролю.

Історик Дмитро Дорошенко в "Історії України" про тодішніх запорожців та Івана Сірка пише: "Запорожжя стає гніздом опозиції проти гетьманського уряду й проти правлячої старшинської верстви. Запорожці починають вмішуватися в політичне життя України й висувати своїх кандидатів на гетьманство. Московський уряд зрозумів дуже добре, якого корисного для себе союзника він може знайти в запорожцях. Він заводить безпосередні зносини з запорожцями, посилає їм гроші, подарунки, запаси амуніції й поживи. І запорожці дійсно грають на руку московській політиці. Вони піддержують Пушкаря проти Виговського, Брюховецького проти Сомка, Суховія й Ханенка проти Дорошенка, Петрика проти Мазепи. Типовим представником Запорожжя за Руїни був кошовий отаман Сірко, хоробрий вояк, але без сталих політичних принципів. Він служив то Москві, то Польщі; то помагав Дорошенкові, то завдавав йому удар у плечі саме в рішучий момент".

"Нові Дні", березень 1982

З радянського побуту

А. Комарницький

ПАТРІОТИЗМ ВОЯКІВ НА ЗАХОДІ І В СРСР

Патріотизм, у розумінні напевно всіх людей на землі, це в першу чергу любов до батьківщини, почуття обов'язку в стосунку до свого народу і його долі. За визначенням радянських ідеологів, в Радянському Союзі існує особлива форма патріотизму, соціялістичного. Тобто вища форма патріотичних почуттів, яка ще досі не зустрічалася. Соціялістичний патріотизм мав би поєднувати відданість батьківщині і партії з інтернаціональним почуттям поваги до інших націй, до народів інших країн.

Об'єктом найбільш інтесивного патріотичного виховання є, як відомо, радянська армія, на яку лягає найвідповідальніший обов'язок: у разі наказу партії, не задумуючись і несумніваючись у її правоті, стати із зброєю в руках проти кожного ворога, на якого вкаже партія. Виховати такий патріотизм — справа далеко не проста, бо у клясифікації ворогів Радянського Союзу чи соціялізму чіткої межі немає. Ворогом можуть стати завтра страйкуючі польські робітники, або, нпр., Румунія, НДР або інша нині союзна країна, як це сталося з Угорщиною або Чехо-Словаччиною.

З постійним ворогом, так званим західнім імперіялізмом, простіше. Тут і не конче брати до уваги почуття поваги до інших країн. Навпаки, тут зобов'язують інші мірки і інші вимоги. Наприклад, солдати західніх країн, що нібито стоять на сторожі інтересів капіталізму, за твердженням радянських пропагандистів, почуття патріотизму не посідають взагалі. Це начебто найманці, переважно із злочинних елементів, алькоголіки і наркомани.

Ось, наприклад, розповідь про американських солдатів у Західній Европі, з якою виступив один з політкерівників, за званням майор, по радіо Волга, що веде передачі для радянських військовослужбовців у европейських країнах.

Як претекст для своєї бесіди автор використав слова з листа, нібито написаного одним із солдатів. Мені приходилось читати, говориться в листі, в чому полягає так званий патріотизм американських солдатів. А ось хотілося б довідатись про їх мораль і звичаї.

Виникає відразу запитання: чому радянські ідеологи чи політкерівники говорять про так званий патріотизм західного солдата, а не справжній? Чому, скажімо, американському солдатові, який може і не служити у війську, бо служба добровільна, чому цьому солдатові, що живе справді у вільній країні і одержує платню напевно не нижчу, ніж той же радянський майор, політкерівник, що виступає по радіо, не може бути притаманне справжнє почуття патріотизму?

Автор говорить про пиянство серед американських солдатів, про бійки і крадіжки. Крадуть, мовляв, усе, що потрапляє під руку, і продають місцевому населенню. Розповідає він це молодим людям, які й самі любонь затівають бійки і не проти при нагоді випити.

Недавно перед західними кореспондентами виступили два радянські солдати, що потрапили в полон до афганістанських партизанів. Серед іншого вони розповіли про розкрадання у військових частинах бензину, запчастин і навіть боєприпасів. Все крадене збувається афганському цивільному населенню. Як можна думати, причини крадіжок тут звичайно серйозніші. Радянські солдати на відміну від тих же американських, грошей на дрібні видатки не мають. Полонені розповіли також про випадки наркоманії серед радянських солдатів.

Проте жодна західня газета не обвинувачувала безпосередньо радянських солдатів у веденні підлої, нечесної і нерівної війни у маленькій країні, у звірствах у стосунку до цивільного населення. Говорилося про моральне обличчя партійних керівників, а не молодих людей, що стали знаряддям у брудній війні.

Можна було б до морального обличчя радянських солдатів підходити з тією ж політичною міркою, що і радянські ідеологи. Можна було б врахувати вік молодих людей і їхні звичайні людські слабості і вади.

Інший випадок. Недавно західньонімецький тижневик "Баєрн кур'єр" писав про моральне обличчя радянських солдатів, що служать у Східній Німеччині. Одного із солдатів військо-

вий трибунал засудив на кару смерти. Про злочин солдата невідомо нічого, писав журнал, одначе, полк, у якому той служив, був на грані бунту. Казарми були оточені військами КҐБ, були проведені поголовні допити солдатів. Тижневик пише про вибухи незадоволення серед радянських солдатів в інших місцевостях Східньої Німеччини.

Далі політкерівник у своїй бесіді говорить про антипатію і клясові протиріччя між офіцерами і солдатами в американській армії. Чи не відоме і радянським солдатам зневажливе ставлення з боку офіцерів до солдатів, або росіян до представників інших націй? А з клясового підходу, як кажуть, кінь розсміявся б. Адже багато молодих солдатів, яких приваблює військова кар'єра, подається до військових училищ і стає офіцерами.

І ще одна важлива деталь. У радянських газетах і радіопередачах американські солдати неодмінно називається найманцями. Найбільше говориться саме про американських солдатів. Майже одночасно з передачею, про яку йде нині мова, по всесоюзному радіо виступив з подібною бесідою генерал-лейтенант Волкогонов, він же професор військової академії, доктор філософських наук. Так чому ж найманці? Так називати їх нібито дає право радянським пропаґандистам той факт, що вони служать за гроші, тобто за добровільну службу уряд платить молодим людям. Але ж автори передач, кадрові офіцери теж служать за гроші. А як же можна було б назвати в такому разі радянських солдатів, пошукавши відповідного окреслення. Невільниками? Адже партія під загрозою ув'язнення змушує служити і не платить людям.

Посилаючись на американський журнал "Мілітарі рев'ю", автор говорить, що американський солдат перш за все прагне, щоб йому більше платили, поменше змушували працювати і слабше держали в рамках дисципліни. І над цим напевно можна було б тільки посміятись, а не дошукуватись неіснуючих політичних відмінностей у людській психології.

Виховання патріотизму на ґрунті ненависти, як бачимо, мистецтво складне. Тим більше, коли обвинувачення базуються на видуманих відмінностях, неправдивій інформації, коли партійну демагогію змушують брати на віру, а гріхи і злочини партії промовчують або видають за доброчесності.

На службі народу

Іван Кедрин

ВЛАДИКА — ВОЯК, ГРОМАДЯНИН, ПОЛІТИК, ОРГАНІЗАТОР

В історії Української Церкви чимало світлих прізвищ, далеко понад пересічними. Петро Могила, Велямин Рутський, Андрей Шептицький — хоч би тільки ці три, прихапцем схоплені, прізвища вказують на вершини, на яких стояла ієрархія Української Церкви — перед її розколом і після нього. І стоїть по нинішній день, і завдяки тим великим постатям, що їх дарував Українській Церкві й українському народові Всевишній — Українська Церква була і є непохитною фортецею, об яку розбиваються безперервні атаки її ворогів. Коли з нагоди 40-ліття архиєрейської хіротонії Первоієрарха Української Православної Церкви в ЗСА Мстислава українське суспільство складає йому свій привіт, свій поклін, то це не тільки куртуазійна формальність. Це ствердження, що Владика Мстислав — із світським прізвищем Степан Скрипник — це цілком особлива, вийняткова поява в історії Української Церкви й українського народу. Бо це духовник, який має за собою стаж вояка, активного громадського діяча-політика, борця за українську школу, за відмовлювані українцям громадські права, активного політика й лідера, обдарованого просто подивугідним організаторським хистом у ділянці Церкви, громади і культури.

Круті життєві стежки Владики

Дивними стежками вела Господня рука Владику по його 84-літньому життєвому шляхові. Як 18-річного юнака взяли його під час Першої світової війни, у 1916 році, до російської армії. Але з вибухом української визвольної війни-революції він вступив у ряди Дієвої Армії УНР, був ранений, був старшиною для особливих доручень, був дипломатичним кур'єром,

після прогри визвольної війни працював короткий час у Львові в українській кооперації, але перенісся на Волинь і там став одним із провідних українських діячів. Це не було легке життя і не була легка роля. Бо хоч Волинь була і є одною з найбільш свідомих частин великої Української Землі і тому російський Тимчасовий Уряд визнав владу Українського Секретаріяту в Києві над п'яти губерніями, між ними — Волинською (Другий Універсал з 3-ро липня 1917 року, де проте, територій, обмеженої влади Секретаріяту, не названо). Але може власно тому проти Холмщини і Волині, як найдалі на захід висунених українських земель, були спрямовані найбільші русифікаторські й згодом польонізаторські зусилля.

Степан Скрипник став заступником посадника міста Рівного, став головою Українського Шкільного Т-ва (на зразок галицької "Рідної Школи") , став членом Православної Епархіяльної Ради на Волині, врешті у 1932 році став послом до Варшавського сойму і був ним аж до вибуху Другої світової війни. Волинськими воєводами від 1919 до 1939 року, коли Польща мала під своєю фактичною владою — спершу військовою, згодом і цивільною — Волинь, було там аж 13 осіб. Найпристойніше ставився до українства з усіх їх шостий з черги воєвода польський, публіцист Станіслав Сроковскі, але урядував несповна півтора року. Найяскравіше зформулював польську державну політику на Волині Генрих Юзевскі, що був там воєводою двома наворотами — 1928-1929 і 1930-1938. Він був автором так званого "Сокальського кордону" і — майстром у політиці деморалізації української місцевої верхівки. Говорив плавко по-українськи і в заміну за співпрацю з ним, з польською державною адміністрацією, обіцяв дрібні полегші в ділянці кооперації та шкільництва — із строгим відокремлюванням усього українського організованого життя на Волині від сумісних ділянок життя у Східній Галичині, яку вважав розсадником "руїнницького протидержавного націоналізму". Фактичною владою на всіх північно-західніх землях Західньої України були тоді військові команданти Корпусу Охорони Пограниччя (КОП) — і були команданти поліції, які дивилися радше на директиви від департаменту безпеки в міністерстві внутрішніх справ у Варшаві, як архітекта національної політики, як на місцевого воєводу.

Степан Скрипник був одним із найперших, які збагнули суть хитрої і підступної політики Генриха Юзевского, грабаря української кооперації й українських шкіл, і розійшовся з своїми колегами, волинськими послами з листи Безпартійного Бльоку Співпраці з урядом (ББВР). У варшавському соймі він належав до Комісій фінансової і закордонно-політичної, але, очевидно, ніхто з непольських членів будь-котрої сеймової Комісії не міг там мати будь-який вплив, бо його зправила майоризували польські представники. Коли почалась ганебна акція руйнування українських православних церков на Волині, як колишніх католицьких, з промовчанням, що вони були греко-католицькими, українськими, а не римо-католицькими, польськими, у боротьбі проти того брутального польського діла Степан Скрипник тісно співпрацював з Митрополитом Андреєм із Святоюрської гори та послом від УНДО (Українське Національно-демократичне Об'єднання) Степаном Бараном, який був насправді одним із найкращих знавців історії Української Церкви та одним із найбільш палких її оборонців. Отож, уже за свого послування, за своєї політично-громадської діяльности Степан Скрипник зискав собі ім'я, як активний церковний діяч, як вірний визнавець української православної віри і звеличник української православної автокефалії.

Із світського діяча — духовник

Тому, коли під час Другої світової війни вдалося переконати німецьких правителів у Генеральній Губернії, на яку перейменовано Польщу, щоб українізувати зрусифіковану ієрархію Православної Церкви в Польщі, в якій російське населення становило мінімальний відсоток, — Степан Скрипник, наче автоматично, став кандидатом на одного з Владик. Він міг ним стати, коли несподівано трагічно згинула у Львові його дружина Іванна з дому Вітковицька. Тоді, тому 40 років, коли висвячено Степана Скрипника спершу на духовника та швидко потім піднесено до єпископського сану, годі було передбачити, що нововисвячений Владика Мстислав стане не тільки первоієрархом Української Православної Церкви, Митрополитом Православної Автокефальної Церкви в діяспорі, але й насправжнім Мужем Провидіння для УПЦеркви. Владика Мстислав є всеукраїнським патріотом-державником, людиною поза і понадпартійною, проте глибоким демократом, що не визнає ні-

яких диктаторів і диктатур, і не словом, а ділом стоїть на сторожі правопорядку. Свій християнський екуменізм доказав своєю згодою на святкування разом із Митрополитом Української Католицької Церкви в Америці Степаном тисячоліття християнства України. В ювілейну дату Його Блаженства Митрополита Мстислава — всі українці без різниці віри й обласного походження єднаються у найсердечніших баженнях — ще довгих літ.

"Свобода", ч. 88

Пишуть інші

В. Ф.

МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ

Тероризм став зловіщою ознакою життя у всіх закутках світу. Міжнародна Амнестія подає, що в останньому десятиріччі було понад 500,000 випадків насильницької смерти.

Є три основні мотиви політичного терору: визвольні рухи, що мають на меті незалежність або автономію; фанатики, що намагаються накинути своїм урядам власну політичну філософію; політичні нігілісти, що голосять світову революцію без ніяких плянів на майбутнє.

Терористи стараються звернути загальну увагу на свою справу та здобути для неї розголос. Зрозуміло, що міжнародні терористи мусять керуватися якимись політичними мотивами, бо інакше вони є тільки звичайними злочинцями. При тому вони мають відзначатися небуденною відвагою і посвятою для справи, бо на кожному кроці їм грозить смерть. В них нема місця на милосердя чи докори совісти, їх єство сповнене інстинктом вбивання.

Палестинські терористи здобули розголос в 1970-их роках; вони приєднали до свого середовища надійних і відданих поклонників і стали зразком для інших терористичних організацій. Дійшло до того, що терористичні організації з різних країн влаштовували міжнародні конвенції-з'їзди, на яких прирікали собі взаємну допомогу та спільне планування терористичних акцій.

Деякі з терористичних груп знайшли надійних опікунів в КҐБ, нпр., горезвісний Карльос Шакаль, уродженець Венезуелі, вишколений в Москві, дістав доручення діяти в терористичній клітині в Парижі, в 1975 р. малощо не попав у руки поліції, але вдалося йому втекти до Лівії, де знайшов схорону в Могамеда Кадафі. Кастро і Кадафі постачають терористам гроші, дають зброю та вможливлюють їм вишколюватися на своїй території. Це дало терористичним групам змогу скріпитися і розгорнути свою активність.

Для поборювання тероризму деякі країни створили протитерористичні команди, зміцнили заходи безпеки, впровадили докладніші перевірки на летовищах, скоординували комп'юторську систему інформацій; але одночасно й терористи вдосконалили методи своєї активности. Тому міжнародний тероризм не зменшується, а доказом того — останні напади на американські військові бази в Німеччині чи атентат на головнокомандуючого американською армією в Европі ген. Фредерика Й. Крезена. Тільки співпраця між урядами щодо видачі і засудів терористів може бути відповідною розв'язкою того наболілого питання. Проте, як довго терористи можуть свобідно без перешкод переходити державні кордони, треба бути приготованим на те, що терористичні дії будуть продовжуватися.

Рецензія в: *Military Review, April 1982: Col. Edgar O'Ballance. "International terrorism".*

Фейлетон

Ро-Ко

НА ЗЕЛЕНУ ПАШУ?

Живемо в бурхливих часах. Ще з одної війни не викарапкалися, а вже друга наступає. Хоч ветеранам-дивізійникам братися на старість порядок заводити на світі. Та, де там. Була ще колись армія Скіри, яка на всіх національних святах втримувала порядок, а тепер навіть в УККА не заведе його, не то на Фолкленських островах.

Прийшла криска на дивізійника. Хоч-не-хоч мусить на зелену пашу йти — на емеритуру, не зважаючи навіть на те, — як казав небіжчик Діфенбейкер: хоч стріха покрита білим снігом, але з комина ще куриться дим. І так доживе людина до шістдесятп'ятки, та й ювілей їй справляють. Чому такий звичай завівся? Перше справляють двадцятип'ятиліття, а другий раз "свято емерита". У першому випадкові — це заслужений ювілей, бо вижити 25 років з тим самим чоловіком не так вже легко. Це дійсна заслуга, посвята й потребує неабиякої витривалости, може більшої, ніж на маратонському бігу. А чому шістдесятип'ятка? Чи тільки тому, що власті уважають оцю людину за непотріб, ще й платять, щоб до роботи не ходив? Ніби людина переступає якийсь поріг, через який немає вороття. Може спочатку й бентежно.

Ось, прийшов перший день пенсії. Не треба вставати вранці до роботи (добре було тим, що по полудні починали свою працю). Встане побратим-емерит, покрутиться по хаті, нема боса й нема чим турбуватися. Коли в хаті жінка, можна її вчепитися, але вона напевно ще до роботи ходить. Лишається хіба телевізор, газети, книжка. Сів у фотель, увімкнув телевізор і не зчувся, як здрімався. Зірвався зі сну, ніби на роботі злапали його, що спав. Скоро заспокоївся, вимкнув автоматом телевізор і взяв в руки книжку. Не скінчив ще першої сторін-

ки прочитати, як задрімав здоровим сном. Збудився аж по полудні й затурбувався: добре спати вдень, а що буде робити вночі? Взяв у руки якийсь старий журнал і, на диво, там прочитав, що у спанні можна вправлятися, як у якомусь спорті. Так це на нього вплинуло, що знову задрімав...

А той побратим негайно знайшов собі нову роботу — другу, добровільну. І працює безперервно, навіть овертайми робить (хоч і безробіття велике). На вікенди додатково заробляє. І ще так в житті добре не чувся — знає, що заробляє сам на себе.

Третій побратим купив собі пса. Такий добрий пес, що можна до нього говорити, що хочеш, а пес навіть не гавкне. Водить він свого пса на проходи — вранці, вобід, увечорі. Обходив з ним усі вулиці, усі парки, усі закамарки у своїй дільниці. А пес, як пес, тягне його до інших псів, і так побратим нав'язав нові знайомства. Одна така "пенсіонерка" з кудлатим песиком впала йому в око. А пес навіть його жінці не гавкне.

Інший побратим ще за молоду хотів моряком бути, по всіх океанах плавати. Тепер сповнює свою мрію — майструє кораблі з консервних банок. Намайстрував уже стільки, що цілий підвал повний. І ще які кораблі: зі щоглами, вітрилами, коминами; з вікнами й дверима, які відчиняються і замикаються. Як би гармати був вмонтував, то міг би був позичити Арґентіні на війну з Англією.

Інший будує великий хмаросяг для емеритів у своїй парафії, а тамтой повість своїх "временних літ" почав писати. Тільки мусить спішитися, щоб ще могли його побратими прочитати, бо від дітей годі цього сподіватися. А деякі щасливці бавляться з внуками, але ці дійсно до щасливих людей належать, бо в наш час чомусь діти не дуже хочуть родитися.

А якщо вже дійсно не буде що робити, нападе хандра, тоді можна згадати добрі старі літа молодії, і не зашкодить помріяти про майбутні ще ліпші часи. Чейже "дер Альте" Аденавер зачинав свою кар'єру коло сімдесятки, а Черчіль від нього далеко не втік. А нашому Мазепі що трапилося з Мотрею на старі літа?

Емеритура не така страшна, побратими!

Спомини

В. Кущелеп

СПОГАД ПРО ДИВІЗІЮ

У 1944 році проходили великі бої по цілій Україні. Ранньою весною, коли на Західній Україні воєнний фронт простягався від річки Дністра вздовж річки Стрипи на північ до Волині, зі сходу більшовицькі армії, а з заходу німецьке військо старалось втримати свої позиції. Німецькі частини, розбиті по різних відтинках фронту, старались себе зформувати та втримати фронти, хоч бачили, що і для них нема вже добрих виглядів. У той час всі села фронтової лінії понад річкою Стрипою були виселені по сусідних селах, по лісах, полях, в різних землянках, люди жили в біді та злиднях та ждали часу, коли фронт минеться, щоб вернутись у рідні села.

В той час найбільше небезпечно було для нашої молоді, а переважно для молодих хлопців у віці 16 — 22 років, які не могли показуватись німцям на очі. Німці майже щодня ловили молодих хлопців та брали на різні роботи на фронтові полоси. У такій ситуації молодь сходилась пізно вечорами в старих будинках та лісках, щоб порадитись та почути щось нового, що дальше робити.

Надійшов травень. Одного вечора хтось нас повідомив, що хтось прибуде з проводу ОУН та дасть нам деякі інформації. Збірка під лісом. Коло години 11-ої прибув представник ОУН, щиро привітався, подав нам деякі інформації. На кінець сказав: "Хто має повний виряд, тобто зброю, хай іде до УПА. Хто ні — повинен зголоситися до української дивізії, бо й там треба нам наших людей".

Ми не мали зброї і тому рішилися зголоситися до дивізії. На слідуючий день ранком ми, коло 45 молодих хлопців, зголосилися на команду вермахту та заявили наше бажання. Зараз по реєстрації, під охороною вояків, повели нас на залізничну станцію, загнали до товарових вагонів та вислали в дорогу. Але по кількох хвилинах зорієнтувались, що не їдемо на захід, але на схід, у сторону фронту. По недовгій їзді ми висіли в селі Озеряни. Там запровадили усіх до великої стодоли, наказали застелити соломою і так ми проспали аж до ранку. І так кожного дня гонили нас на тяжкі праці під строгою охороною, а харчі: зупа та шматок хліба.

Два тижні проминуло і не видно полегші, ні жодної інтервенції в нашій справі. Одної ночі збудив я тихцем двох моїх друзів і кажу: "Якщо

так далі нас потримають, то й викінчать. А як фронт заломиться, то більшовики нас постріляють". У недалекому містечку Монастериськах працював молодий студент, мій приятель, який був перекладачем у райхскомісаря.

Вранці ми написали листа в українській мові до комісара: "Ми, молоді хлопці в числі 45 осіб, просимо звільнити нас з небажаних наших обставин, у яких ми тепер знаходимося. Як попередньо, так і тепер маємо бажання зголоситись до української дивізії та хочемо мати всі права, які нам належаться". На наше щастя, моя мати довідалась, що ми перебуваємо в Озерянах, і рішилась відвідати нас. З великим трудом та дозволом військової команди на другий день прийшла до нас та принесла в торбі трохи харчів. Ми їй передали листа до райхскомісара. Того самого дня вона доручила листа, що взяло їй чотири години ходу.

Отримавши листа, райхскомісар, самозрозуміло, покликав свого перекладача, який вияснив справу. Наслідки були такі, що на слідуючий день нас всіх звільнили, дали нам добрий обід, по пачці папіросів та особовим потягом відпровадили до Львова. В дорозі до Львова стрічались ми з військовими частинами Дивізії, які від'їжджали на схід. "Слава Україні!" — перекликувались ми, аж поки потяги не розминулися.

У Львові на скору руку реєстрація, а на ніч загнали нас до старої школи, яка була обведена високим муром. Так ми в холоді і голоді заснули. Вранці чуємо крик і гамір. "Що це таке?" Дивлюся крізь вікно, а на високому мурі на великій тарілці хліб, ковбаса та інші ласощі. Здивовано глянув я на те: "Чому якраз для нас? Хто це міг зробити, як за харчі важко було у Львові? Щось не теє". Крикнув я, щоб хлопці взяли ті харчі, але щоб не їли, бо все може бути затруєне. Ми дали собаці, яка ганяла по подвір'ї, щоб спробувати на ній. Незабаром знайшли собачку мертвою. Була чутка, що це зробили польські терористи.

На слідуючий день нас відтранспортували до Німеччини, до Нойгаммеру. Після три-місячного вишколу ми поїхали на Словаччину, в бої проти партизанів, які діяли проти німецьких частин на Словаччині. Тут ми знайшли симпатію з словацьким населенням, бо наша мова була їм зрозуміла. Ми могли їм багато дечого вияснити про наші змагання, хоч були і такі, що казали: " А пречості утекалі, та тож наш брат". Сьогодні вони знають краще. Боротьба проти партизанських частин не була легкою; не одну ніч довелось спати в лісах, горах і снігах.

На початку січня 1945 прийшов наказ виїжджати в Юґославію. При кінці березня прийшов наказ на фронт до Австрії, під Ґрац. Три дні й ночі під ряд не спали, а сходили з гір на збірний пункт. На четвертий день ми мали змогу ночувати цілу ніч. Тоді моїх двох друзів мали якраз варту на краю села. Через втому не видержали і заснули. В той час переходила патруля і застала сплячими, й зголосила на команду. На другий день рішено їх розстріляти. Жодні просьби, ні апелі не помагали, бо унтерштурмфірер Думке сказав, що дисципліна мусить бути. О год. 10-ій ранку розстріляли Ярослава

Люльку та Івана Людкевича з Рогатинщини. Так трактували німецькі старшини наших хлопців перед виїздом на фронт.

Під Ґнасом та Фельдбахом кріпко держались наші частини. У кожному бою ми тратили наших воянів вбитими й раненими. Але ми пам'ятали слова пісні: "Хлопці, підемо, боротися будемо за Україну, за її права". Коли прийшла капітуляція, почався відступ на захід. Як сьогодні, бачу генерала Шандрука, який стояв на роздоріжжі зі своїм адьютантом, кивав сумно рукою і казав: "Прощавайте, друзі-вояни, може знову побачимось".

Сонце заходило за гори Альпи, а ми — змучені, з зброєю і без зброї, прямували на захід.

Юрій Тис-Крохмалюк

МОЯ ВІЙСЬКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Спогади

Мої спомини спираються на кількадесять сторінок щоденника, та на побіжних записках у військовому шпиталі весною 1945 року. Є це отже фрагменти, доповнені тим, що залишилося нині в пам'яті. Стараюся відтворити мою участь в подіях Другої світової війни так, як я сприймав їх у ті часи, не додаючи нічого, що нині відомо всім, і не спираючися на доступні нині джерела. Через те мої спомини мають суб'єктивний характер, в дечому далекі від дійсности. Врешті так є з усіма споминами, бо вони віддзеркалюють те, що кожний переживає індивідуально: злі і добрі дні, переміни довкруги мене і в мені, про успіхи і невдачі, про людей, з якими дружив і ділив вояцьку долю. Сили, які діяли ззовні, впливали на переживання і наставлення до подій. З бігом часу міняється горизонт зору і відчування, пам'ять залишає тільки фрагменти, забуваються події важні, а залишаються дрібні; у час самих подій, катастрофи великих розмірів, людина не усвідомлює собі, зате переживає часто трагічно дрібні, навіть особисто маловажні події. Для цілости картини у споминах залишається ще життя невидиме іншим, отже те, що непережите, чого бракувало, що незавважене. Описати всеобіймаючу правду нездійснимо, спомин завжди освітлює тільки більшу чи меншу частину, решта залишається в тіні.

Мої спомини не є ні джерелом, ні історичним причинком для досліду воєнних часів. Я не стояв у центрі подій і їх не вирішував, врешті не мав історичних незвичайних осягів. Ще хочу зазначити, що я не належу до людей, які живуть епохою, що минає, а навпаки, мені відповідали часи динаміки, змін, зламів історії. Через те не маю у споминах якогось, назвім його, консервативного ґрунту, бази, з якої, правдою чи ні, міг би оцінити те, що приходило. Може це додатня прикмета, може від'ємна. Поза тим, я не належу до конформістів і тому це, про що пишу, може не було так, як було, а тільки так, як я його бачив, а нині заховав у пам'яті. Проблематичним є завжди автор, якого особовість, погляди і чини з трудом тільки можна зібрати в гармонійну цілість. Згадую ще про деякі важливіші події, щоб надати тло спробам створення українських збройних сил та щоб облегшити зрозуміння нашого такого чи іншого поступовання.

Коли в моїх щоденних записках, які подаю у тексті споминів, подаю події з тогочасним вояцьким гумором, то прохаю взяти під увагу, що вони є всетаки поважні, хай і подані в жартівливому тоні. Врешті, пишу для тих, що були, є і залишилися молодими!

Зацікавлення військовою наукою

Змалку я цікавився нашою військовою історією, вичитуючи всі книжки, які я міг знайти, про княжі й козацькі часи. А в домі батька була поважна бібліотека й ми оба з молодшим братом виховувалися в атмосфері пошани до друкованого слова. Пам'ятаю, як я важко переживав кожний наш успіх і кожну поразку під час наших визвольних воєн; дуже мені прикро було, що сам не міг був брати участи у тій боротьбі.

Мій батько Андрій і мати (з дому Войновських) були вчителями. Мати померла, коли мені було чотири роки. Батько підвищував свої кваліфікації на курсах, які закінчував у різних містах австро-угорської імперії, й дістав право вчити у середніх школах математику, фізику, хемію та природничі науки, як от: зоологію, ботаніку тощо. Учителював по різних містах Галичини: Збараж, Заліщики, Самбір і Станиславів, де став директором семінарії Сестер Василіянок, яка дістала право середньої школи

Закінчивши науку у реальній середній школі,*) я, а згодом і мій брат, подалися до Відня на студії у політехніці, яка мала тоді славу однієї з кращих високих шкіл. У Відні існувало відоме тоді студентське товариство "Січ". В перших роках після закінчення визвольних воєн "Січ" нараховувала до 600 членів та мала велику бібліотеку видань другої половини 19-го століття і початку 20-го.

Життя у Відні в першій половині двадцятих років було цікаве. Перебували в тому місті визначні вчені й суспільні діячі з різних земель України, але після кількох років вони переїхали до Чехо-Словаччини, де мали змогу відбудувати високі школи, видавництва та взагалі культурне життя. У Відні я студіював від 1922 до 1928, закінчивши політехніку дипломом інженера-хеміка. Після повороту домів до Станиславова (тепер Івано-Франківське), я мав обов'язок зголоситися до військової служби та вишколу на резервового старшини з правом вибрати собі відповідне звання. Я вибрав літунство і, на моє здивування, мене покликано до школи літунства в Торуні, яку я закінчив у відділі обсерваційних бальонів з рангою підпоручника резерви. Моїм обов'язком було відбути три кількатижневі вправи рік по році. Я відбув тільки два, після чого попав у в'язницю з оскарженням, що співпрацюю з українським підпіллям ОУН. Справа дістала назву "Крохмалюк і товажише". З тих моїх "товажишів" один живе тепер у Чікаго (Павло Клим). Після кількамісячного слідства усіх нас звільнено з браку доказів. І знову несподівано мене покликали на річні вправи, але до піхоти в місті Пултуску. (13-ий полк піхоти). Там я мав нагоду познайомитися з майором генерального штабу Самутіним, сьогодні генералом УНР, який живе в США. (Про цю школу ген. Самутін написав статтю у "Вістях Комбатанта" чч. 4 і 5/6 1964).

Я переїхав до Львова. Голова "Технічного Товариства" інж. полковник Андрій Мельник постарався мені працю у торговельному підприємстві і спільно з власником ми заклали виробництво косметичних продуктів. Полк. Мельника я знав ще з Відня, де він скінчив студії на лісовому факультеті. У Львові

*) Реальна школа — це середня школа, в якій не вчили ні латини, ні греки, а зате мови німецьку і французьку, та предмети технічного характеру. Того роду школи створено для підготовки учнів до студій на політехніках.

бував я часто у товаристві колишніх військових, згуртованих у "Молодій громаді", місці культурних розваг і товариського життя Львова.

Тут я присвятив увесь вільний час студіям військових справ України, зосібна історії українського війська. Належав теж до кількох товариств, у яких виконував обов'язки голови, секретаря чи інших функцій. Належав до політичної організації Фронту Національної Єдности, яку заклав Дмитро Паліїв. Там був я членом Політичної ради і входив у склад редакцій різних періодичних і книжкових видань. Тоді вже відчувалося, що наближаються непевні часи, зокрема, коли в Німеччині прийшов до влади Гітлер із своєю націонал-соціялістичною партією.

У зв'язку з моїми студіями з військовознавства я почав збирати старовинні книжки, друки в чужих мовах, рукописи тощо, що відносилися до українського війська і воєн 17-го століття. Найбільше матеріялів можна було знайти у львівських, варшавських і краківських антикварів, а ще більше закордоном, в Німеччині і Франції. Найчастіше вони були каталоговані не під гаслами "україніка", а під "польоніка" або "руссіка". Більшість книг була друкована латиною, якої я не вчився в реальній школі. Тогочасна книжна латина була дещо відмінна від тої, що вчили в середніх школах, але я поборов ті труднощі до тої міри, що міг читати і прочитане зрозуміти. Перед війною 1939 року моя колекція мала більше, ніж тисячу томів. Мав я теж старовинні мапи з 17-го століття та рукописи, якими так втішався проф. Оглоблин, коли в час війни жив кілька місяців у мене. Коли я відходив до Дивізії, я передав найдорожчий мені скарб — збірку нашої історії, в ній мою працю "Бої Хмельницького", у дев'яти скринях Військовій Управі, сподіваючися, що вона найскоріше, в разі небезпеки совєтського воєнного успіху, подасться у безпечне місце десь на захід. Перебрав вибрані речі моєї збірки сот. Гнатевич і передав Військовій Управі. Були різні версії, де це поділося, але після війни ніхто не дав мені відповіді, що з тим скарбом сталося. Сліди кінчилися на шлеському місті Любен.*)

---

*) "Бої Хмельницького" збереглися. Вони мали свою цікаву історію. Рукопис був у 1939 році в друкарні і його забрали більшовики. Вернувшися до Львова 1941 року, я відновив мою працю з копій першого рукопису і пе-

Після розв'язання Пласту польською владою, ця організація, яка придбала собі незвичайну славу, перейшла у підпілля, створивши так званий "тайний Пласт". Мені запропонував лікар Адьо Кархут, який в минулому році (1981) помер на засланні, щоб я вступив у члени "Лісових чортів", на що я погодився. Акт прийняття мене відбувся із скромною парадою, у стилі ЛЧ в приявності Кархута, Юрія Старосольського й інших.

Недовго перед війною 1939 року я виїхав з дир. Маслосоюзу Палієм леґально до Данціґу (тепер Ґданьск), а звідтам нелеґально до Бресляв на наради. Серед кількох людей був проф. Ганс Кох, згодом прийшов гетьман Скоропадський. Наради були в домі старшого німця, який лежав на ліжку з ногою в ґіпсі. Сьогодні пригадую вільні розмови, з яких пам'ятаю моє запитання, коли менш-більш можна сподіватися воєнних дій. Проф. Кох відповів, що сиґналом буде (про що він уже говорив А. Палієві), коли радіо з Бресляв на початку української авдиції гратиме відому боєву пісню, мабуть, "Гей, не дивуйтесь, добрії люди". Коли я сказав, що може зайти якась перерва в надаванні і мусимо мати другу альтернативу, проф. Кох відповів, що "ждемо, аж Польща розложиться, як перезріла помаранча". Вернулися ми додому тою самою дорогою.

У тих роках я багато писав статтей, праць та історичних нарисів, між ними "Жовті Води" — журнал "Перемога" ч. 3 1936, "Під Львовом плуг відпочивав", повість, Львів 1937, (під псевдом Юрій Орест).

редав його до друку до УЦК у Кракові. Минула війна, я покинув Інсбрук і поселився в Буенос Айрес, Аргентіні; аж 1954 року в одному з чисел журналу "Вісті", що був органом Братства, я знайшов уривок моєї праці та новину, що Братство видає "Бої Хмельницького" книжкою. Рівночасно дістав я листа від редактора дитячої літератури Б. Гошовського, в якому він описує, що діялося з моїм рукописом.

Коли 1945 року до Відня наближалися більшовицькі війська, ред. Гошовський зібрався в дорогу на захід, з наплечником, повним конечних люмні речей. По дорозі вступив до будинку, де містилося Українське видавництво (частина УДК), але там нікого вже не застав. В одній кімнаті тільки натрапив на склад книжок і рукописів, між ними і на мої "Бої Хмельницького". Гошовський вибрав з рукописів те, що йому здавалося найціннішим, в тому і мій рукопис, викинув дещо із свого наплечника і з тим вантажем прибув до Мюнхену. Так врятував мою цінну працю.

Вибух 2-гої світової війни

Світові події ставали щораз більш загрозливі, проте мало хто знав, чи вірив, що мирні часи довго не потривають. Почалося з Чехо-Словаччини. Зворушливими стали події в Карпатській Україні. Проте ентузіязм не тривав довго. З проголошенням Карпаської України республікою 15 березня 1939 німецький консуль у Хусті подав до відома вимогу Гітлера передати владу мадярам без збройного спротиву. Президент о. Волошин відмовив і з тим почалася війна Карпатської Січі проти мадярського наїзника. Поляки продовжували ув'язнення українців і висилки їх до концентраційного табору у Березі Картузькій. Відбувалися наради провідників наших політичних і суспільних організацій, у яких я безпосередньо участи не брав. Пам'ятаю тільки мою поїздку до Станиславова, до Повітового союзу кооператив, у справі нагромадження харчів у місті і на провінції.

Пізніше газети подали вістку, що 23 серпня Німеччина і СРСР підписали договір про ненапад. Один член ОУН, який вернувся з закордону, передав, що договір означає четвертий розбір Польщі. Треба сподіватися, що західньо-українські землі забере без бою Москва. Мабуть, через нашу Парляментарну репрезентацію передано, що в такому випадку українські визначніші громадяни повинні виїхати на захід, бо слід сподіватися масових арештів більшовицькою владою. Хто має мішану, українсько-німецьку родину буде міг леґально переїхати на захід при помочі спеціяльної німецької комісії.

Одного ранку впали на Львів перші літунські бомби. Кілька днів пізніше ранком прийшов до мене Дмитро Паліїв. Ми подалися з наплечниками за місто в напрямі Перемишля. До Львова увійшли більшовицькі війська.

У Перемишлі я задержався деякий час, а внедовзі, з приїздом родини, переїхав до Кракова. Проф. В. Кубійович, голова УЦК, запропонував мені працю у тій установі, але після короткого часу я зрезиґнував. Згодом я дістав працю заступника директора у цукроварні в місті Переворську і тільки у вільні дні доїжджав до Кракова, де містився Український Центральний Комітет, єдина організація, дозволена німцями. Як малий відділ, заіснувала при УЦК Секція Комбатантів з інж. М. Хронов'ятом на чолі. Мені вдалося заснувати при УЦК біб-

ліотеку "Юнацька Школа" для видавання військових праць, підручників тощо. Я став редактором того видання. Першою публікацією була праця Івана Ільницького-Занковича, колишнього старшини УНР, п. н. "Вчімся військового слівництва", стор. 72, Краків 1941. Другою мала бути моя праця про військову дисципліну, яка однак не появилася, бо німці заборонили її видати, як теж не дозволили на існування того роду "Бібліотеки". Ще 1939 року Ільницький-Занкович видав німецько-український і українсько-німецький словник (коло 40.000 слів) у видавництві "Бернард унд Грефе" в Берліні; це був знак, як змінилася політика німців до нас.

Теж секцію комбатантів при УЦК зліквідовано в травні 1941 року, але вона існувала далі у виді приватних зустрічей бувших військовиків. Таким місцем зустрічей була цукроварня в Переворську, де працював десяток бувших старшин визвольних воєн на відносно високих постах. З вибухом німецько-радянської війни інж. Хронов'ят звернувся до німецького уряду з закликом дозволити на формування української збройної сили. Справа була обговорена саме у Переворську. В той час багато українців було прийнятих до різних відділів німецьких збройних сил та допоміжних служб. Цей набір був для нас "диким" набором, бо відбувався поза зорганізованою українською суспільністю і ніхто не знав ні числа, ні функцій тих людей. Все таки ходили серед еміґрації чутки про організацію українських відділів, ніби сотень, чи куренів. Згодом стало відоме існування двох куренів з дивними назвами "Нахтіґаль" і "Ролянд". Врешті німецьке радіо подало вістку про війну з СРСР.

Напередодні 22 червня 1941 року
29 травня 1941

Від двох місяців настрої воєнні. Без видної причини говориться про війну Німеччини з більшовиками. Від березня пересуваються німецькі війська на схід. Затемнення вікон переводять "етапами". Отже, з початку писали, що затемнення є конечним чинником війни. Опісля перейшли до статтей, у яких переконували, що це справа конечна в інтересі населення. Коли люди звикли, повідомили, щоб закупити папір до затемнення. В усіх крамницях можна було його вже дістати. Три тижні пізніше, газети повчали, як заховуватися при затемненні. А

вчора перевели перше пробне затемнення міста. Усе те зроблено повільно, з розмислом, щоб не вводити паніки.

Те саме було з поїздами. Спочатку зменшено кількість поїздів. Опісля потрібно було дозволу на подорож, а від учора прийшли дальші утруднення, мовляв, це все для боротьби з чорним ринком, тобто з паскарями, а в суті тому, щоб не було сплетень, хто, де був і що бачив.

Поляки тішаться з війни з більшовиками, бо це нагода відновити Польщу; українці теж радіють, бо нагода до власної держави. Курсують різні сплетні. Кілька авт на захід — значить нічого не буде. Кілька на схід — війна вже завтра.

Причин конфлікту не видно, від кількох місяців нічого не пишуть про Совєтський Союз.

Німці, ігноруючи наших комбатантів, власними стежками набирають українців до особливої служби "зондердінст-у". Тому, що нема центральної організації колишніх військових, німці на власну руку вишукують охочих та кожний зосібна з німцями говорить.

В останніх днях появилися поголоски, що в Німеччині створено легіон з полонених українців польської армії. В Ген. Губернії нічого подібного нема, крім тихого набору до "зондердінст-у" і до охорони фабрик, "веркшуц-у".

Конфлікт з СРСР зростає і кажуть, що в останніх днях посилився. Якби не війна в Югославії, ми були б у війні з москалями.

30 травня 1941

Усі ждали на кінець тижня, бо досі всі головні події Гітлер починав у п'ятницю чи суботу. Нічого не сталося. Німці займають Крету.

14 червня 1941

Наближається розправа з більшовиками. Німці говорять про це. До Кракова приїхав транспорт студентів-українців, їх мають розділити на перекладачів до різних військових частин. Є знову вістки про легіон з полонених українців. Мають бути теж курси для перекладачів. Українські політики радять над положенням у каварні Бізанца. Має бути вишкіл для українських спадунів. Говорять, що все зачнеться за два тижні. Вчора увечері ТАСС заперечив, наче б німці вимагали від СРСР

територіяльних уступок, та пояснив, концентрації німецьких і совєтських військ на кордоні мають інше призначення. Появляються несамовиті сплетні. Буду подавати їх для науки майбутніх. Навіть король Соломон з цілою юрбою своїх дорадників не придумав би таких спліток.

16 червня 1941

В одному куті каварні Бізанца кажуть, що велике значення у німців мають мельниківці, а бандерівці ніякого. При другому столику можна почути, що навпаки.

Нині увечорі чув з лондонського радіо, що німці і більшовики концентрують свої війська на кордоні. Німеччина зажадала від СРСР території і господарських концесій. Сталін є за уступкою, армія і жиди проти. З цього виходить, що війна буде скоро. Румунія має 25 дивізій на кордоні, не може їх тримати там цілими тижнями. Міркую: коли румуни візьмуть участь у війні, ми втратимо Буковину і Басарабію. Дехто припускає, що німці можуть віддати Румунії навіть Одесу, а мадярам Галичину по Дністер. А коли німці створять білу Росію, нам не лишається іншого виходу, як вже тепер вперто добиватися власного війська, щоб в разі неприхильної ситуації мати свою силу.

Український легіон має бути під проводом А. Мельника. Бандерівці мають за собою велику більшість, а що він не зумів наладнатися з Бандерою, тому на чолі стояти буде не А. Мельник, а ген. Капустянський.

17 червня 1941

Є познаки, що цього тижня рішиться війна або мир. Багато українців беруть до війська, як перекладачів. В деяких кругах є поготівля на сьогоднішній вечір.

Бандерівці запропонували з'єднання і погодження усіх партій з тим, що на чолі спільної організації не може бути ніхто з тих громадян, що досі були на чолі будької партії. В переговорах брали участь Михайло Хроновят як голова комбатантів, Василь Мудрий, Андрій Лівицький і хтось від гетьманців. Не погодилися на пропозицію бандерівців Андрій Мельник і Дмитро Паліїв. Загальна думка є така, що обидва не праві. Які мають аргументи, не відомо.

Мою книжку про військову дисципліну закінчив. Передав до Українського Видавництва. Її переглядає Роман Купчинський та в умовах наближення війни, мабуть, не появиться.

Відвідав Івана Ільницького. Розповів мені, що німці покликають українців на перекладачів до менших частин. Сімох, між ними й мене, залишили нібито в резерві.

Стрінув я Михайла Островерху. Цей цікавий редактор з'їздив пів світу, а тепер у виду подій, що йдуть, висловив мені свою думку: Наша інтеліґенція не має відчуття своєї кляси, так що національним опертям ще далі залишається село. У виду такої безкорінности інтеліґенції, він радий би вернутися на село і стати хліборобом!

19 червня 1941

Є вістки, що на 22 червня у Берліні скличуть райхстаґ. Там вияснится ситуація.

Загальна думка така, що війна з Москвою є єдиним для нас виходом. Коли б німці залишилися далі у союзі з Москвою, тоді Захід не має ніяких шанс виграти війни. А тоді, скорше чи пізніше, дальшу війну виграють німці або комуністи. Ліквідація комуністів усуває небезпеку комунізму в Німеччині, яка зростатиме із триванням війни і остаточними невдачами німців. СРСР у мирі зростатиме на силі на некористь України й усіх інших.

Поляки, як би не було, не можуть і мріяти про самостійну державу. Ні москалі, ні німці вповні незалежної Польщі не дадуть. Єдиний вихід для них буде існування комуністичної Польщі. Поляки розумні, глядять трагічно у майбутнє. Наше майбуття ще гірше. Проте різно може скластися у війнах, і тому треба бути готовим на все. Проґавити якусь нагоду було б гріхом.

Наші роки — це нагода на довгі десятиліття. Запорукою може бути тільки власне військо.

22 червня 1941

Неділя, 9 година ранку. Війна з більшовиками! Надійшла очікувана хвилина! Треба зібрати усі сили, щоб не пропасти! Цілий час сидимо при радіо. Нічого важливого не подають, хіба тільки пропаганду про те, що німців зрадили жиди в совєтському уряді.

23 червня 1941

Вчора відбувся конгрес за ініціятивою ОУН Бандери. На з'їзді було коло ста делегатів. Не було Палієва, ні мельниківців. Вирішили створити Український Національний Комітет, який діятиме до часу створення уряду України. Настрій нервовий, бо про війну довідалися аж на місці. Головою став ген. Петрів, а містоголовою д-р Горбовий, другим — В. Мудрий. (Записую це з оповідання учасника, сам я на конгресі не був). За німецькими першими відділами йдуть масово бандерівці. Їхнім завданням є переводити пропаганду й освідомити населення проти німців. Кажуть, що зорганізовано теж групи українських парашутистів. В радіо в українських авдиціях подають тільки деклярацію Гітлера. Із совєтського радія знаємо, що німці напали на мирний нарід, бомбардують міста, але військо борониться. Англія і Америка ніби оголосили більшовиків своїми союзниками і обіцяють військову поміч.

Загальна думка серед наших така: те, що в промовах з Москви висувають російщину, і те саме на Заході, є для нас корисно. Німці будуть поборювати не комуністично-жидівську верхівку, а москалів, та будуть обережні з білогвардійськими впливами серед своїх. Бо ясно, що коли Сталін будує Росію, то московські еміґранти не можуть бути людьми, певними для німців.

Хоч серед наших еміґрантів панує нервове напруження, місто й села живуть нормально, бодай назовні. Нема тієї істерії, яка була на початку польсько-німецької війни. Тоді перестала урядувати нормально адміністрація та інші польські установи. Тільки українці буяють радістю в каварні Бізанца.

24 червня 1941

Скупі комунікати в радіо подають тільки, що воєнні операції розвиваються пляново. Проте опір москалів мусить бути сильний, коли досі німці не взяли Львова. В німецькій краківській газеті появилися звідомлення в українській мові та статті з позитивним насвітленням українських справ. Це дивне, бо досі німці про наші справи старалися не публікувати нічого, мовляв, щоб не дражнити Москви.

Поворот до Львова

Я приїхав до Львова з великими труднощами два тижні після втечі більшовиків. Змінилося місто, змінилися люди.

Ще недавно, в останніх своїх днях, більшовики повбивали тисячі політичних в'язнів, не тільки у Львові, але теж в усіх більших містах Західньої України.

По обличчях людей можна пізнати було трагедію, яку вони переживали за час окупації: вбивства, засуди арештованих і вивози. Навіть втеча московського окупанта не принесла повної полегші, бо над Україною стояло нове питання: що принесуть дальші дні?

Покищо я знайшов працю в новій фірмі "Ґаліколь", зложеній з малих фабричок, тепер без власників, поляків або жидів. Німці об'єднали їх в одну продукційну спілку і я став керівником продукції, як інженер-хемік. А позатим я працював над "Боями Хмельницького", які я відновив з залишених копій. Готовий машинопис, який був у друкарні, забрали більшовики.

Новий окупант почав пляново проводити арешти членів підпілля, зосібна членів революційної ОУН, похідних груп, та ОУНм. Засяг арештів став дуже широким, ув'язнено навіть визначних громадян, як музикантів — Людкевича, Барвінського, деяких письменників, журналістів та інших діячів. Великих розмірів набрав пізніше німецький терор в Україні ("Райхскомісаріят Україне").

В січні 1943 почали поширюватися вістки про творення українського війська, і в тому часі у Львові почалися знову арешти; по вулицях німецька поліція ловила молодих людей до праці в Німеччині (т. з. "лапанки"), вбивства на вулицях Львова, розстріли. На східньому фронті почався великий відступ німецьких збройних сил; до Львова почали напливати втікачі з України, між ними велика кількість відомих українських інтелектуалістів. Створений спеціяльний комітет подбав про те, щоб втікачів розмістити серед жителів Львова. До мене заїхав проф. Оглоблин, відомий історик, з родиною. Ми вели вечорами дуже цікаві розмови і ці тижні залишилися в моїй пам'яті незабутніми споминами. Після кількох тижнів проф. Оглоблин виїхав до Берліну, де дістав відповідну наукову працю. Виїхала теж проф. історії д-р Василенко-Полонська, з якою я теж заприязнився.

Німці почали вже звертати увагу на польських і совєтських партизанів, але все таки найбільш небезпечними для них

були українські відділи. В той час, коли німці своїми поліційними дивізіями під командою ген. фон дем Бах Зелеського старалися знищити відділи УПА на Волині, почали насуватися з-за Бугу совєтські партизанські загони Ковпака, Сабурова, Федорова, Вершигори та інших. Появилися теж польські загони місцевих комуністів з різними назвами, і це все пересувалося на південь з наміром дійти в околиці Львова, Ярослава й у Карпати. Спочатку появилися у Львові польські цивільні втікачі з Волині, а далі урядовці "Райхскомісаріяту Україне" з великими вантажами різного добра. Вони мали золоті оздоби на комірях і шапках, тому самі німці згірдливо називали їх "ґольдфазанами".

У такій атмосфері появилися наново вістки про творення "ґаліціше арме". У принагідній зустрічі зі мною д-р Макарушка почав розмову на цю тему і ми погодилися з думкою, що ці чутки мусять мати якусь підставу та що нам треба б подумати про певного роду центр для опіки над вояками тої "армії" і родинами.

(Продовження у наступному числі).

З життя Комбатантських Організацій

З ОБІЖНИКА (ч. 6)
БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
КРАЙОВА УПРАВА КАНАДИ

XVII-ий КРАЙОВИЙ З'ЇЗД БРАТСТВА КАНАДИ

XVII-ий Крайовий З'їзд відбудеться в суботу, дня 9 жовтня, 1982 р. у приміщенні Інституту св. Володимира, при **620 Spadina Ave.**, Торонто.

Програма З'їзду: Реєстрація делеґатів — год. 10-та рано. Ділові наради — год. 11-16, в цьому обідова перерва між год. 1-шою і 2-гою.

Закриття відбудеться о год. 7-ій увечорі.

МОВНА МАПА СВІТА

Заходами департаменту офіційних мов в Оттаві видано мовну карту світу, як підручник до навчання для молоді у віці між 13-17 року. У цьому виданні, де знаходимо багато недотягнень та фальшивих інформацій, теж подано російську мову, як єдину в СССР. Українська спільнота різко запротестувала, а один з протестів — це лист нашої Станиці в Едмонтоні, редакції її секретаря Богдана БІЛАНА.

Побратимові Б. Біланові висловлюємо наше признання та щиру подяку за це.

При цьому звертаємо увагу іншим Станицям, що конечно висилати протести проти цього роду дизінформації. Централя КУК повідомила, що завдяки протестам українських організацій і поодиноких українських громадян, Комісар офіційних мов, п. Мекс Ялден, погодився зробити зміни. У листі Комісара зазначено, що протести української громади були оправдані.

ЗБІРКОВІ АКЦІЇ НА СКВУ І КУК

Кожного року ці найвищі наші установи переводять збірки на свої потреби. В різних місцях нашого поселення різно їх переводиться. Станиця в Торонто помагає організовано переводити збірку між своїми членами і зібрані гроші разом з листами жертводавців пересилає до централь. Цим способом висліди кращі, а при цьому є підтвердженням нашої участи.

І тому Крайова Управа Братства апелює до наших станиць у подібний спосіб помагати переводити ці збірки у своїх теренах.

КОЛЯДА

Досі слідуючі Станиці переслали Коляду за 1982 рік: Торонто — 3,367; Монтреал — 1,251; Гамілтон — 500; Едмонтон — 376; Судбури — 161; Тандер Бей — 310; Лондон (муж довір'я) — 82.

З "ОБІЖНИКА" — СТАНИЦЯ ТОРОНТО

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

В неділю, 2 травня ц.р. в приміщенні Інституту св. Володимира, відбулися Річні Загальні Збори Станиці, о год. 3:30 по полудні. Зборами проводила президія в складі: предсідник— Мирослав Бігус, секретарі — Іван Падик й Осип Мудрий. Почесні члени президії: голова Крайової Управи Братства — д-р Остап Сокольський і капелян — о. Володимир Шараневич.

Нову Управу на наступну каденцію обрано в такому складі: голова — Лев Бабій; члени: Ілярій Кушніренко, Осип Мудрий, Михайло Пітюра, Іван Падик, Ярослав Слободян, Ярослав Дутка, Петро Демянюк, Василь Чупринда, Антін Дербіш, Петро Кудла, Мирон Пазій, Василь Дубик, Дмитро Ковч, Володимир Гуляк, Іван Городецький, Юстин Лихач, Маріян Когут, Євген Логаза, Лев Андрійчук, о. Володимир Шараневич.

Контрольна Комісія: Роман Бойцун, Іван Шостак і Євген Бочан.

Залізний Фонд — головою правління "ЗФ" переобрано Мирослава Бі гуса. Обрано одного нового члена правління — Романа Колісника.

Згідно зі Статутом "ЗФ" (т. 4.) правління фонду складається з голови, секретаря, скарбника, яких обирають Загальні Збори на три річну каденцію, та чотирьох членів, обраних на дворічну каденцію.

Управа "Залізного Фонду": Мирослав Бігус — голова; Іван Падик — секретар; Роман Колісник — скарбник; Богдан Кальба — член; Роман Чолкан — член; д-р Мирослав Малецький — член; Василь Верига — член.

ДИВІЗІЙНИЙ ВЕЧІР

Управа Станиці влаштувала в суботу, 27 березня ц.р., в гостинниці "Мейфер Таверн" товариський вечір, на якому почесним гостем був побратим Іван Падик. На цей вечір прибуло 160 осіб. Вечір відкрив голова Станиці Лев Бабій, а після молитви, яку провів капелян Станиці о. Володимир Шараневич, і вечері, Василь Верига розповів про ювіляра, його військову кар'єру та громадську працю.

Промовляв також голова Крайової Управи Братства д-р Остап Сокольський, а після нього, у веселому тоні, Віра Кемпе. До веселого настрою спричинився також Ковч-Пан своїми веселими "кавалками".

Згодом виступили співаки хору "Бурлака", відспівавши кілька бадьорих пісень. Акомпаньовував їм на гармонії Степан Гнатюк, який також забавляв гостей веселими мельодіями з дивізійної тематики.

Під кінець ювіляр подякував всім за вечір для нього і його дружини Олі. Ювіляр був мило вражений тим, що промовцем на цьому вечорі був його побратим по зброї, з противного йому політичного середовища, а це є доказом, що на форумі нашого Братства політичні переконання і партійна приналежність поодиноких членів не є перешкодою до дружньої і гармонійної співпраці для добра нашого загалу.

Господарем вечора був Мирослав Бігус.

ПРОДОВЖУЄМО НАШЕ ЖИТТЯ

Станиця Колишніх Вояків 1-ої Української дивізії Української Національної Армії в Сіднеї, Австралія, різниться від інших станиць на великому австралійському континенті тим, що вона чисельно найбільша і найактивніша. Станиця 1-ої УД УНА в Сіднеї через свою активну працю на протязі довгих років здобула собі великі симпатії серед нашого суспільства, а це, очевидно, є дуже важливим в еміґраційному житті цієї країни.

Дехто може сказати, що на терені сіднейської метрополії проживає найбільше число українців, це правда, одначе існування чи діяльність тої чи другої організації не полягає в оточенні чи обставинах, а тільки на членах даної організації.

7 березня 1982 року відбулися 16-ті Загальні збори Станиці, на яких було присутніх 34 членів. Збори відбувалися в 32-гу річницю існування Станиці. Загальні збори відкрив голова М. Мик, закликаючи присутніх вшанувати пам'ять тих побратимів Станиці, які відійшли у вічність. Він попросив до Почесної Президії о. митрата І. Шевціва. До Ділової президії обрано на предсідника ген. С. Яськевича, а на секретаря Г. Панасюка. Загальні збори привітали усно і письмово ряд наших організацій та приватних людей. Звіти уступаючої управи (секретаря, скарбника та голови) були короткі і ділові. Звіт голови складався із двох частин: у першій він звітував про проведену працю за останню каденцію, її успіхи, а також недоліки, котрих було мало; в другій частині М. Мик звернув увагу, що ми мусимо ще краще поставитись до праці, ми мусимо себе ще краще зрозуміти, тому, що наша боротьба за Українську Самостійну Соборну Державу незакінчена. Ми, хоч без зброї в руках, мусимо продовжувати її дальше, з бувшими вояками Української Повстанської Армії та Організації Українських Націоналістів, до здобуття нашої державности. Ми не можемо і не сміємо забувати про наших воєнних інвалідів, без різниці, чи вони проживають тут в Австралії, чи в інших країнах нашого поселення; ми мусимо їм в міру наших можливостей допомагати.

Дискусія над звітами була дуже короткою, а в її ході заторкнено майбутнє. Було порушено справу приміщення для Станиці, в якому могли б відбуватися засідання Управи чи навіть ширші сходини. Секретар місцевого Відділу Ліґи Визволення України Г. Панасюк заявив, що Управа ЛВУ Сідней погодилася відпускати свою канцелярію безкоштовно для вжитку Станиці. Такий жест присутні прийняли з оплесками, бо ця канцелярія є в одній із заль Дому Української Молоді, що є центром нашого життя.

П. Атаманюк подав список кандидатів до нової Управи. На списку не було С. Добровного й М. Івасика, які, подавши поважні причини, відмовили-

ся увійти до нової Управи. З великою прикрістю довелося попрощати з рядів Управи цих побратимів: С. Добровного, що на протязі 32-ох років займав в Управі різні пости, і М. Івасика, що працював довгі роки в Управі. Нову Управу обрано в такому складі: М. Мик — голова; члени: І. Кобрин, І. Дутко, П. Атаманюк, Б. Ланиця (сеньйор), Г. Щепний, В. Фіґурка, П. Король, Г. Панасюк. До Контрольної Комісії обрано: о. митрат І. Шевців — голова і члени Я. Хіцяк, В. Янів.

13 березня в канцелярії ЛВУ відбулося засідання обох Управ (уступаючої і нової), на якому розподілено функції: М. Мик — голова; Г. Панасюк — секретар та пресовий референт; І. Кобрин — скарбник; Г. Щепний — господар; В. Фіґурка до помочі скарбникові; Б. Ланиця — голова і П. Король, І. Дутко та Г. Панасюк — мистецька референтура. Управа рішила відбути дві імпрези, а саме 2 травня "Товариський вечір" для членів та родин в приміщенні "Юного клюбу" при Домі Української Молоді, щоб члени в ширшому колі зійшлися та щоб обговорили святкування річниці бою під Бродами. Управа вірить, що при допомозі усіх членів імпрези будуть вдалі, а Станиця здобуде ще більше признання.

Г. Панасюк

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ СТАНИЦІ — МОНТРЕАЛ

Дня 21 лютого 1982 року відбулися річні загальні збори Братства кол. воянів 1-ої УД УНА, Станиці Монтреалу. Збори відкрив голова Станиці Богдан Баб'як. Однохвилинною мовчанкою вшановано пам'ять поляглих побратимів в боях за волю України і померлих після війни.

На президію зборів вибрано: Паньків Ярослав — голова; сотник Сквирський Остап — містоголова і поручник Маців Богдан — секретар. На пропозицію Контрольної Комісії уділено абсолюторію уступаючій управі. До нової управи обрано: голова — Баб'як Богдан, містоголова — Паньків Ярослав, секретар кореспонденційний — Мандрик Мих., секретар, рекордовий — Немерівський Александер, скарбник — Чубатий Євген, імпрезовий реф. — Паньків Ярослав, організаційний реф. — Самсон Василь, зв'язковий — Цяпа Осип, господар — Плавюк Мирон, кольпортер — Федоркевич Василь, дописувач — Пастернак Степан; члени: Батра Василь, Шило Степан, Ратич Іриней; представник до КУК — Сливинський Любомир; Контрольна комісія: голова — Мота Володимир, члени — Лазор Григорій і Бандура Зенон; Товариський суд: голова — Сквирський Остап, члени — Маців Богдан і Гладкий Василь. Під час зборів сот. О. Сквирський вручив медалю для Іринея Ратича за участь в боях під Бродами.

27 квітня 1982 р. відбулись перші сходини управи, якими провадив голова Баб'як, а секретарював Немерівський. Намічено плян праці на біжучий

рік. Організаційний, реф. Самсон, звітував, що перевірив число членів Станиці, і що із 160 паперових членів тільки 72 бажає залишитися членами. Решта навіть не платить річних вкладок, крім пожертв на коляду, на цілі інвалідів, не бажають включитись в працю Станиці.

В точці "різне" дискутовано "Мапу офіційних мов", випущену канадським урядом, за що відповідальним є Максвел Ялден, і на котрій немає української мови, як офіційної мови України. Присутні постановили вислати протестаційні листи до Ялдена в цій справі.

С. Пастернак

Суспільна Служба Комбатанта

СУСПІЛЬНА СЛУЖБА КОМБАТАНТІВ В США НА ВАЖЛИВІМ ВІДТИНКУ КОМБАТАНТСЬКОЇ ПРАЦІ

Кожного року Управа Суспільної Служби Комбатантів в США, по переведених провірках діловодства і господарки фондами, зібраними на допомогу нашим воєнним інвалідам і ветеранам визвольної боротьби, подає в пресі найважливіші інформації про діяльність Суспільної Служби Комбатантів.

Поданий нижче "Рахунок приходів і видатків ССК" є найважливішою частиною фінансового звіту, предложеного Контрольній Комісії, в склад якої входили, згідно з постановами правильника, голови Контрольних Комісій або визначені до котролі делеґати слідуючих Комбатантських Організацій: о. Мітрат Василь Головінський — від Братства Українських Січових Стрільців; мґр. Б. Артимишин — від Крайової Управи Братства кол. Вояків 1-шої Української Дивізії УНА; Юрій Тамарський — від Головної Управи Об'єднання б. Вояків Українців в Америці і Петро Длябога — від Головної Управи Товариства кол. Вояків УПА. Неприсутнім був делеґат Об'єднання бувших Вояків УПА (свою неприсутність оправдав). З Управи ССК при контролі були: Іван Даньківський — голова, інж. М. Ліщинський — діловод і Євген Левицький — секретар канцелярії.

Докладну провірку цього року зробив публічно-правний авдитор, який кожного року провіряє діловодство Злученого Українсько-Американського Допомогового Комітету. (Суспільна Служба Комбатантів діє в допомоговій системі того Комітету і кожного року перекладає також і авдиторові ЗУДАК-у звіти і книги до провірки. Це подаємо тому, щоб усі, а головно жертводавці, знали, що фонди на допомогу українським інвалідам і потребуючим ветеранам є під контролею, яка дає право ці датки відтягати від **податкового** зізнання).

ПРИХОДИ:

Добровільні датки різних осіб	5184.60
Добровільні датки організацій	1868.82
Збірки Пластових гуртків	409.50
Збірки Станиць і Уповноважених Братства кол. Вояків 1-шої Української Дивізії УНА	11935.31
Збірка Об'єднання кол. Вояків 2-ої Дивізії УНА	177.00

Збірки Відділів і Уповноважених Об'єднання	
Б. Вояків Українців в Америці	5601.87
Збірки Об'єднання Б. Вояків УПА	886.00
Збірки Товариства кол. Вояків УПА	236.00
Приходи з добровільних датків та	
Збірок разом:	26299.10
Прихід з відсотків	12479.34
Разом приходів в 1981 році було:	**38778.44**

ВИДАТКИ:

Дотація Союзові Українських Военних	
Інвалідів в Мюнхені на виплату допомог	
военним інвалідам	12000.00
Виплати інвалідам і потребуючим допомоги	
комбатантам з каси ССК безпосередньо	12,922.50
Виплати потребуючим допомоги	
вдовам з дітьми в шкільному віці	1,700.00
Виплати одноразових допомог комбатантам	
та активним учасникам визвольної боротьби	2,145.00
Вплата до загального допомогового фонду	
ЗУДАК-у	300.00
Разом виплати на допомоги:	**29,067.50**
Видатки канцелярійні	668.65
Друки і відбитки	293.10
Видатки на адміністрацію	409.36
Оголошення	147.50
Виїзди	142.50
Видатки різні	153.00
Кошт відрахованої амортизації майна	83.24
Разом інші видатки	1,898.35
Всі видатки в році разом	**30,965.85**
На дальше ведення праці залишилося з	
приходів в звітовому році	**7,812.59**

Українська преса безкоштовно публікувала заклики Листопадової Збірки і Комунікати Суспільної Служби Комбатантів, чим причинилася до успіху збірки. У допомоговій акції охоплено понад 120 осіб. Цей факт вказує, що виплачувані допомоги були малі і їх треба вважати радше символічними. Як-

що б всі національно свідомі українці сповнили свій обов'язок щодо тих, що на жертву волі складали це, що людина має найцінніше, то напевно харитативну і державно-виховну акцію можна було б розвинути так, щоб вона дійсно була співмірна нашим аспіраціям до самостійної держави. Може в будучій Листопадовій Збірці в аванґард допомогової жертвености стануть і ті, яких цього року в списках жертводавців бракує.

Управа Суспільної Служби Комбатантів дякує щиро всім жертводавцям на фонд Дару Українським Воєнним Інвалідам, Редакціям і Адміністраціям наших пресових органів, а саме: "Свобода", "Америка", "Народна Воля" і "Вісті Комбатанта" за поміщування матеріялів з Листопадової Збірки і всім особам та організаціям, які збирали або надсилали датки з різних нагод. Рівнож подаємо теперішній склад Управи Суспільної Служби Комбатантів, яку оформлюють комбатантські організації крайового рівня.

Від Об'єднання б. Вояків Українців в Америці: Іван Данківський (колишній УСС) — голова; Степан Конрад — секретар (колишній УСС) і д-р Петро Федорів — член управи (кол. вояк УГА).

Від Крайової Управи Братства кол. Вояків 1-шої Української Дивізії УНА: Ярослав Палатайко — заступник голови, Володимир Зуляк — член, інж. М. Ліщинський — діловод, Євген Левицький — секретар канцелярії.

Від Головної Управи Товариства кол. Вояків УПА: Михайло Ковальчин, а від Головної Управи Об'єднання б. Вояків УПА — Михайло Березинський.

Помагаймо живим, потребуючим допомоги борцям за волю нашу, а за поляглих в боях — **молімося** в хвилинах національної жалоби, а пам'ять про борців за **волю і державу,** вільну і самостійну, передаваймо грядучим поколінням та нашим наслідникам.

(—) М. Ліщинський Діловод ССК	(—) Е. Левицький Секретар Канцелярії	(—) І. Данківський Голова Управи.

У КЛІВЛЕНДІ ВІДКРИЮТЬ ЦВИНТАР ДЛЯ УПІВЦІВ І ПОСТАВЛЯТЬ ПАМ'ЯТНИК

Ще минулого року члени клівлендського відділу Т-ва кол. вояків УПА ім. ген. Шухевича задумали сорокові роковини започаткування на Півн.-зах. землях Української Повстанської Армії відзначити тривалою пам'яткою. Прийнято за ціль утворити окремий упівський цвинтар в Пармі і побудову на ньому пам'ятника. Завідуючий українським католицьким цвинтарем свв. ап. Петра і Павла в Пармі о. шамб. Лев Тимків радо виділив у західній частині цвинтаря терен на окремий цвинтарик упівців з місцем на 66 могил, в осередку якого — на площі шістьох гробів — поставлять пам'ятник.

Проєкт такого пам'ятника "Вічна слава воїнам" виготовив кол. вояк УПА, тепер відомий скульптор у Нью-Йорку Михайло Черешньовський у формі стилізованого обеліска (13 стіп високого, а 2 стопи грубого), завершеного вояцьким хрестом з відзнакою УПА. На одній вміщено напис українською мовою, а на другій — англійською. Виконання цього пам'ятника, вагою 13 тонн, з чорного арабського граніту доручено канадській фірмі в Торонті. Громадський комітет будови пам'ятника воїнам УПА у Клівленді під проводом мґра. Степана Волиняка.

Цей цвинтар буде місцем поховання колишніх упівців із середніх Стейтів Америки, а також з інших районів. На ньому спочивають уже численні борці за волю України, в тім комендант бою під Крутами 29-го січня 1918 р. полк. Аверкій Гончаренко (1890-1980 рр.).

Степан Кінта

Ворен, Міч., 10 червня 1982 р.

Високоповажані Панове,

Належно оцінюючи вагу і конечність існування Вашого цінного журналу, члени Української Комбатантської Інвестиційної Корпорації у Дітройті — Ворен на своїх зборах рішили пожертвувати на пресовий фонд Вістей Комбатанта суму $300.00.

Бажаємо Вам багато гарних успіхів у Вашій корисній праці.

Остаємось з вояцьким привітом

За Управу:

Зенон Василькевич — секретар Іван Ляш — голова

ПРЕСОВИЙ ФОНД "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"

В часі від 6-го травня до 30-го червня 1982 р. ми одержали такі вплати на пресовий фонд нашого журналу від організацій, читачів та наших прихильників:

Українська Комбатантська Інвестиційна Корпорація в Дітройті — — $300.00
ОбВУА — Відділ в Рочестер і Станиця Братства 1 УД УНА
в Рочестері, з вечерниць "Червона Калина" — — — — — — 100.00
Пані Ольга Заяць, Ванкувер, в пам'ять померлого мужа св. п. пор. Матвія 50.00
М. Бручковський — Су Сант Марі — — — — — — — — — — — — 50.00
Станиця Братства 1 УД УНА — Аделаїда — — — — — — — 30.00
ОбВУА — Відділ в Ньюарку, в пам'ять к. хор. УСС св. п.
проф. Михайла Загайкевича — — — — — — — — — 25.00
Отець Маріян Давидко — Брендон, Ман. — — — — — — — 20.00
Святослав Василько — Англія — — — — — — — — — 13.00
Євген Лагодинський — Англія — — — — — — — — — — 12.00
Іван Носик — Торонто — — — — — — — — — — — 17.00
Богдан Опалевич — Торонто — — — — — — — — — — 10.00
Отець Декан Юліян Габрусевич — Тандер Бей — — — — — 7.00
по $5.00: Андрій Гавірко — Англія, Іван Дудись — Торонто, Іриней
Ратич — Ляшін, Василь Корж — Балтімор, Пилип Дмитрів — Ванкувер 25.00
Михайло Такой — Ст. Кетеринс — — — — — — — — — 3.00

Разом: $662.00

Щиро дякуємо Управам і членству Відділів і Станиць Комбатантських Організацій, нашим читачам та прихильникам за так щедрі пожертви на розбудову нашого журналу.

Пересилаємо наше щире співчуття Родинам і Приятелям Покійних проф. Михайла Загайкевича та пор. Матвія Заяця.

Просимо і в дальшову пам'ятати про наші потреби та організувати збірки та пожертви на пресовий фонд Вістей Комбатанта.

Адміністрація "В. К."

ЧИ ВИ ВЖЕ ВІДНОВИЛИ ПЕРЕДПЛАТУ
ЗА «ВІСТІ КОМБАТАНТА»?

Ті, що відійшли...

СТЕПАН НЕБЕШ

*3. V. 1896 — †23. III. 1982

Степан Небеш народився 3 травня 1896 р. в с. Добромірці, повіт Збараж, у селянській родині. Закінчив гімназію в Тернополі в роках 1907-1914. У листопаді 1917 р. записався на правничий факультет Київського університету св. Володимира. З 1921 р. продовжував правничі студії в таємному Українському університеті у Львові. 1922 р. закінчив у Львові однорічний торговельний курс. 1924 р. вступив до Львівського державного університету на продовження правничих студій, які завершив абсолюторією 1927 р. Три роки працював, як судовий аплікант, в окружному суді в Тернополі, а 1930 р., склавши іспит, призначений для кандидатів на суддів, отримав номінацію на становище судді в городському суді в Надвірній. На цій посаді працював до приходу більшовиків у вересні 1939 р. Як суддя поського суду, зазнав багато прикрих обвинувачень та дисциплінарних доходжень державної влади за "українізацію суду".

Під час німецької окупації Галичини, 1941-1944 рр., працював суддею для "ненімців" у Надвірній. Тут 11 листопада 1943 р. був заарштований німцями разом з іншими провідними громадянами Надвірної й посаджений у Станиславівську в'язницю. Його як суддю звільнено з в'язниці після тяжких знущань. Ця подія записана в історію смертю 21 безвинного громадянина Надвірної, що їх розстріляли або замучили криваві німецькі нацисти.

Ще 6 серпня 1914 р. С. Небеш вступив добровольцем до леґіону Українських Січових Стрільців. Призначений до сотні Дідушки, С. Небеш уже у вересні 1914 року брав участь у боях з москалями в Карпатах. 1 липня 1917 р. попав під Конюхами в російський полон. Будучи в Тернополі, втік із полону й деякий час ховався у знайомих. Згодом опинився в Станиславові, звідки під кінець липня леґально виїхав до Києва. У Києві працював у видавництві **Літературно-Наукового Вісника,** в Молодому Театрі Леся Курбаса та виступав у Національному Українському Хорі під керівництвом К. Стеценка, О. Кошиця і М. Леонтови-

ча. Протягом 1917-1918 рр. служив у рядах Січових Стрільців.

У рядах УСС Степан Небеш був у ранзі десятника, а в СС — в ранзі підпоручника.

С. Небеш є автором кількох розвідок з українського минулого: спогад "Під впливом Івана Франка молодь ішла до УСС", "Нарис про село Добромірку", "Спогад про Куропатники й Конюхи" та "Служба при телефоні в леґіоні УСС".

Помер 23 березня 1982 р. в Клівленді.

В. Жила

ПОЛКОВНИК ВІЙСЬК УНР ВОЛОДИМИР ЗАРИЦЬКИЙ

*** 21. XI. 1896 — † 21. II. 1982**

Дня 21 лютого 1982 — по довшій недузі — помер в Чікаґо, ЗСА — на 86 році життя полковник артилерії військ УНР — сл. п. Володимир Зарицький.

Покійний народився 21 листопада 1896 р. в Кам'янці Подільському. Спочилий брав активну участь у визвольних змаганнях 1917-1920 років та значно причинився до створення славних Січових Стрільців, тісно співпрацюючи з головним Отаманом С. Пелюрою, командиром СС полк. Євгеном Коновальцем.

Полк. В. Зарицький, живучи вже в Чікаґо, був ініціятором збірника п. н. "Корпус Січових Стрільців" (Чікаґо, 661 стор.).

О. митрат Ф. Білецький відслужив панахиду при участі укр. Комбатантів, орг. прапорів і громадян.

Полк. М. Отрешко-Арський — представник Комб. організацій розказав про життєвий і бойовий шлях Покійника та попрощав його від Комбатантів і громади. По похоронних молінням в Чікаґо, що їх відслужив о. митрат Ф. Білецький, Спочилого перевезено до Бавнд Бруку і похоронено на укр. прав. цвинтарі.

Похороном займався приятель Спочилого Микола Личик.

М. У. М.

МАТВІЙ ЗАЯЦЬ

(* 15. 8. 1895 † 30. 4. 1982)

У Ванкувері, Канада, помер по довгій недузі хорунжий Матвій Заяць.

Народився в Бродах 15. 8. 1895 р. По закінченні середньої освіти покликаний до австрійської армії у 1915 р., бере участь у боях з російською армією. За хоробрість був відзначений медалею. У 1918 р. машерує з австрійською армією в Україну, голоситься добровольцем до української армії

і стає повітовим комендантом розвідчих відділів.

Перенесений до піхотних частин, а потім до кінноти, дослужився степеня хорунжого, а під кінець війни попадає у польський полон. Полон використовує до поглиблення освіти й спеціялізується у лісництві та деревообробці. По звільненні з полону стає завідуючим експортового відділу тартаків у Надвірній. Тут одружився та заклав родинне гніздо.

Другій світовій війні голоситься до Дивізії та по коротному вишколі стає сотенним у постачальному відділі. Бере участь у боях під Бродами, а відтак переходить дальшу кампанію у постачанні на Словаччині та Югославії.

Полон переходиті у Ріміні — Італія, де був комендантом робітничого куреня. Опісля переїжджає до Англії, а по звільненні працює у Лофборо й у 1952 році переїжджає до Канади, щоб злучитися з дружиною Ольгою і синами. Живе у Ванкувері, де дістав працю у бувших власників тартаків з Надвірної.

З самого початку вступає до активної праці на церковному, громадському і комбатантському відтинках. Став членом Стрілецької громади, УНО і КУК. В 1960 році вибраний головою Стрілецької громади, яким був до останніх днів свого життя. Великий ентузіяст Братства 1 УД УНА, був кольпортером "Вістей Комбатанта" й єдиним лучником між КУ і дивізійниками на терені Ванкуверу. Не було року, щоб не зробив кілька вплат на потребуючих допомоги дивізійників. Залишив Дружину Ольгу, Синів та Внуків.

Вічна Йому пам'ять! **О. М.**

Військові новини

Секретар оборони США, Каспер Вайнберґер, заявив на останній пресовій конференції, що Пентаґон плянує збільшити витрати на фльоту у 1983 фіскальному році, щоб виконати свій плян дозброєння. Пентаґон плянує видати додаткових 6 більйонів долярів на будову двох потужних нуклеарних літаконосців і перевести проби із новими "просто-підносними" бойовими літаками. Таке приземлення літаків, збільшить площу на стаціонування літаків на майже 30%.

Більша кількість партизанів, силою коло одного куреня, намагалася в Кампалі, столиці Уґанди, здобути головні військові казарми, але напад відбито в дуже завзятих боях. Партизанів вишколюють в Лівії, де і перебуває тепер був. диктатор Уґанди Іді Амін, якого Каддафі намагається повернути знову до влади.

Рівночасно з опублікуванням "Білої книги" про методи праці совєтського пропаґандивного дисінформаційного апарату, Державний департамент США опублікував також список совєтських шпигунів розкритих і видворених з країн Заходу. Зі списку виходить, що в часі від вересня 1980 року до вересня 1981 року на цей список попало 161 особа. У характеристиці цих шпигунів підкреслюється, що першим завданням їхньої діяльности було призбирування матеріялів про озброєння та оборону кожної держави, в якій вони займалися шпигунською роботою, а далі використовувати всі леґальні методи в поодиноких країнах для спрямовування політиків і народних мас у комуністичне русло.

Адміралові Ґейменові Ріковерові, якого у США називають "батьком ядерної бойової фльоти", минуло 81 років і він пішов у відставку. Щоб надалі залишити адмірала у "заслуженій почесті", президент Реґен найменував адмірала своїм особистим дорадником щодо ядерної зброї.

Підводний човен "Огайо", що являється першим із сімох човнів, які тепер будуються, перевів свій перший "бойовий виступ". Підводний човен вистрілив нову ракету типу "Трайдент" на водах у районі Флоріди. Ця ракета може вмістити у своєму нутрі 24 окремо діючих зарядних атомових голів (МІРВ), при чому засяжність ракети розраховується в залежності до стратегічної потреби, від 4,500 до 6,900 миль. Підводний човен збудовано коштом 1,2 більйона долярів і тепер він чекає на трьох інших "велетнів-побратимів".

Еспанський уряд повідомив, що він перевів зміни на керівних постах у всіх своїх збройних силах. При чому змінено командирів усіх трьох родів зброї та шефа штабу збройних сил Еспанії. Всі новопризначені чотири генерали підтримували короля в час спроби недавнього державного перевороту, що її вчинили деякі старшини — "прихильники Франка". Уряд повідомив, що зміни наступили у зв'язку із загальним пляном "відмолодження командного складу збройних сил". Преса подає, що теперішні командири мають майже такі самі роки служби, а в дійсності "старші" попередники були проти приступлення Еспанії до НАТО і тому переведено зміну.

В одній зі своїх виступів у справах Куби та її активности в інших країнах Латинської Америки для поширення там "ґрунту" для чергових революцій, президент Реґен звернувся у досить гострій формі до СРСР з вимогою, щоб Москва перестала накопичувати зброю на Кубі, бо в противному випадку США будуть змушені прийняти відповідні протизаходи.

У висліді останніх конференцій, що їх відбув у Москві міністер закордонних справ Сирії, Аблдель Ґалім Хаддам, Москва погодилася на значно більшу доставу зброї Сирії, а в першу чергу найновішого типу бойових літаків, протилітунських ракет і мобільних ракет близької засяжности. Ці достави мають розтягнутися на час трьох років, і їхня мета — зробити Сирію найсильнішою збройною потугою в арабському світі. Вістку цю прийнято в Ізраїлі з деяким затривоженням і, як можна було сподіватися, Ізраїль домагається теж у США збільшених збройних достав, щоб "зрівноважити мілітарний балянс" на близькому Сході.

Савдійська Арабія закупила в США 60 літаків типу Ф-15, які під сучасну пору уважаються за одні з найкращих бойових джетових літаків у "літунському світі". Перші літаки полетіли маршрутами, які є дуже суворою таємницею з огляду на їхню безпеку та охорону перед повітряним шпигунством з боку держав, зацікавлених їхньою секретною будовою. Савдійські літуни та механіки для обслуговування Ф-15 закінчили окремий вишкіл у США, при чому варто відмітити, що це були перші літуни-чужинці, які пройшли вишкіл пілотування Ф-15.

З Пакістану повідомляють, що це вже третій раз советські важкі гелікоптери, перемальовані на "афганський лад", обстріляли з гармат різні пункти на пакістанській території. Тому, що гелікоптери були найважчої конструкції, отож є здогади, що такі типи можуть обслуговувати тільки советські літуни. Цим разом вони заатакували три граничні станиці, чотири заселені втікачами, невеликі скупчення, а з кулеметів обстрілювали теж автобуси на пакістанських дорогах. Пакістанський уряд зголосив гострий протест перед афганським урядом і зробив скаргу перед ОН.

Урядові війська Етіопії розпочали нову велику офензиву проти скупчень та осередків національних повстанців Еритреї. З етіопськими урядовими військами перебувають советські дорадники і властиво їм завдячує Етіопія свої початкові успіхи. Офензива Етіопії має характер добре підготованої бойової операції і добре наладнане постачання етіопських наступаючих військ. Керівництво Еритрейського народного фронту знало заздалегідь про підготову цієї офензиви і намагалося перервати оточувальний ланцюг наступу. Речник фронту Еритреї, Гавос Гебревет при зустрічі з репортерами Заходу подав, що етіопські війська вживають важку артилерію, літаки типу МІҐ 21 і 23, як теж і бойові гелікоптери. Між наступаючими військами, які нараховують коло 90,000 вояків, виконують технічну службу вояки лівійської, кубинської та північнокорейської армій.

Міністер оборони Ізраїля, Аріель Шарон, подав в інтерв'ю перед представниками масової інформації, що, незважаючи на перемир'я, на ізраїльсько-ліванському кордоні були порушення завішення зброї більше, як 60 разів: 42 на кордоні Ізраїля з Ліваном, а решта на кордоні з Йорданією. Головними спричинниками цих порушень були терористи з ПВО. Ні одна спроба терористів напасти через кордон на мешканців Ізраїля не вдалася. Більшу частину палестинських терористичних починів зліквідували йорданські прикордонні частини, а решту ізраїльська армія. Терористів схоплено, прогнано, або вбито.

У Північній Кореї вишколюються окремі десантні частини партизанів для нападу на Південну Корею. Крім цього південні корейці відкрили нові тунелі, що їх викопали під землею північнокорейські партизани і терористи. Південнокорейські сапери за допомогою підслухових апаратів викрили в минулому році аж п'ять таких — більших і менших — тунелів. Командувач американськими збройними силами генерал Дж. Вінгем повідомив, що Північна Корея вишколює 100,000 партизанів.

Ірак, розпочавши війну, обрахувая, що Іран буде для нього легкою добичею з огляду на внутрішні неполадки після державного перевороту й усунення шаха. Одначе після початкових успіхів положення для Іраку почало гіршати. Іран почав мобілізувати свої резерви, які значно більші від іракських, краще вишколені і вивінувані, а крім цього ісламські добровільці, які масово голосилися на фронт, виявилися хоробрими і дуже добрими бійцями.

Китайсько-американський конфлікт, що його викликав спротив Пеніну проти продажу модерних бойових літаків типу Ф-16 Тайванові, помітно злагіднено. Китай катеґорично запротестував і тому уряд США той продаж відкликав. Розвиток добрих відносин і співпраці між КНР і США — це завдання політики США, якому підпорядковуються інші, менше важливі справи, враховуючи, що Китай з його людськими та економічними ресурсами буде найціннішим майбутнім союзником Америки.

Щойно тепер уряд президента Америки, Р. Реґена, отримав точно підтверджені докази від Центральної розвідчої служби, що СРСР вживав і далі вживає хемічну зброю в Південній Азії, від якої загинуло досі тисячі осіб, зокрема у В'єтнамі, Камбоджі, Афганістані. Сі-Ай-Ей отримало докази про вживання цієї зброї включно з т. зв. "жовтим дощем", що його тепер вживають в Афганістані для поборювання повстанського руху.

На конференції Організації африканської єдности розглядано конфлікт між партизанами Полісаріо і урядом Марокко. Партизани ведуть війну проти Марокко, намагаючись відлучити від нього ту частину еспанського Марокко, яка після відходу еспанців увійшла до складу Марокко. Конфлікт найбільше скомплікований тим, що сусід Марокко, Альжір, також включився в цю боротьбу і допомагає партизанам Полісаріо. Організація африканської єдности рекомендувала, щоб уряд Марокко розпочав переговори з партизанами Полісаріо. Речники Марокко відмовляються від цих переговорів, мотивуючи тим, що участь у боротьбі бере Альжір, отже, переговори мусять відбуватися з Альжіром.

Шість арабських держав, Кувейт, Савдійська Арабія, З'єдинені Арабські Емірати, Оман, Кватар і Барґейн, відбули спільну конференцію, на якій рішили спільно протиставитися тим задумам іранських фанатиків, які захопили владу в Ірані і тепер намагаються поширити свої впливи за допомогою сили на інші арабські та взагалі ісламські країни. Під кінець минулого року вищезгадані держави викрили збройні змови ісламських екстремістів, які плянували державні перевороти. Масові арешти і допити виявили, що за плянами переворотів стояли іранські державні чинники. Всі учасники конференції попередили Іран, щоб він припинив підривні акції; у противному разі вони застосують відповідні протидії.

У Женеві, конференція, яка розпочалася тому кілька місяців між американською і советською делеґаціями з справі контролі й обмеження середньозасяжних ракет в Европі, як і можна було сподіватися, — наразі застрягла на "мертвому місці". Після довшої перерви, між американською делеґацією, яку очолює відомий дипломат Пол Ніце, і советською, яку очолює Юлій Квіцінський, відбулися знову короткі ділові зустрічі, на яких було встановлено нові реченці для переговорів.

Неабияке враження викликало повідомлення директора Центральної розвідчої аґенції (Сі-Ай-Ей), Вільяма Кейсі, про те, що достава советських модерних літаків типу МІҐ-23 та іншої модерної зброї до Куби, являється порушенням домовлення між президентом Кеннеді і М. Хрущовим з 1962 року. У цьому домовленні Москва мусила забрати з Куби встановлені там офензивні ракети і зобов'язалася не постачати Кубі ракетної та іншої далекосяжної зброї. Кейсі докоряють, що він не мав права зробити цієї заяви, не порозумівшись з найближчими співробітниками президента Реґена.

**
*

Централя "Амнесті інтернешенел", яка є в Лондоні, Англія, поробила заходи, щоб вислати свою делеґацію до Ірану для перевірки тамошніх відносин у тюрмах та методів арештів і ведення слідств. "Амнесті інтернешенел" має у першій мірі на меті провірити на місці, які є підстави і правні норми для розстрілів такої великої кількости людей, а в тому числі чимало високих професійних старшин, що загинули в Ірані останнім часом. Як і можна очікувати, все промовляє за тим, що теперішній уряд Ірану не погодиться на таку провірку.

**
*

Директор ФБІ, Віліям Г. Вебстер, підтверджує, що СРСР і його сателіти перекинули і втримують у США коло 7 тисяч своїх високовишколених шпигунів для збирання і крадежі інформацій з ділянки технології в різних американських фірмах. У зв'язку з проголошенням воєнного стану в Польщі, значно посилилися намагання Москви здобути американські технологічні таємниці, які можуть бути вжиті в озброєнні.

**
*

Соціялістичний уряд в Греції, очолюваний Андреасом Папандреу, поширив дотеперішній дозвіл на дальші порти, які зможуть допомагати воєнним і торговельним кораблям причалювати з правом переводити усі потрібні направи. За це Москва зробила договір з Грецією, на постачання з СРСР різних нафтокопалин та їхніх перетворів на суму двох мільйонів тонн на протязі 1982 року.

**
*

Найновіші знімки, зроблені з нового типу "прочісувальних шпигунських сателітів" підтверджують, що у Східній Німеччині було у минулому році 31 позицій осередків для ракет типу СС-20, а тепер є 33, з яких можна осягнути всі пункти Західньої Европи від Ґібральтару аж до Північної Норвегії. В цих осередках приміщено 279 викиднів з готовими до вистрілу 860 атомовими роздільними головками типу МІРВ. Тому, що для прицілювання і вистрілу цих ракет потрібні особливі технічні влаштування, розбудовано теж захисну оборону, і тому всі ці ракети теж сконцентровано в тих осередках.

**
*

Організація шеїтів, Амаль, що начисляє понад один мільйон в Ливані і визнає Аятоллу Хомейні за свого провідника, перевела знову сильні зудари з коаліцією лівих партій, що діють разом з комуністами. В зударах приймали участь сотні озброєних у важкі кулемети, ґранатомети та іншу механічну зброю. Вони обстрілювали пункти відділів ООН, що їх метою є берегти границі Ливану. До боротьби включилася деяка кількість палестинських терористів, які перебувають на території Ливану.

До Індії прибув міністер оборони СРСР маршал Д. Устінов в антуражі ан 16 висоних старшин з усіх чотирьох родів зброї. Москві у першу чергу йдеться про міцніше зв'язання Індії з СРСР у спільних плянах та акціях. У зв'язку з цим намаганням, міністер закордонних справ Нарасіма заявив: "Ми знаємо, що СРСР пробує втримати пріоритет, як доставець зброї до Індії. А ми заявляємо, що ми самі хочемо виробляти літаки та іншу зброю, або купувати її за нашим пляном".

На кордоні між Таїлендом і Бурмою відбувся завзятий бій великої групи контрабандистів з урядовими військами Таїленду, в якому приймали участь бойові гелікоптери, легкі бомбовози, гірська артилерія і кілька сотень десантних частин. Контрабандисти, очолені Хун Сао, розпоряджають значними збройними силами. Вони теж контролюють деякі відтинки кордону та управляють прикордонними місцевостями. По обидвох сторонах було коло двох сотень убитих і поранених.

В останній час значно пожвавилися польоти совєтських літаків; ці польоти майже потроїлися в останньому році. Деякі стежні літаки та бомбовози намагалися спостерігати за рухами американських воєнних кораблів, а зокрема в районі Караїбського моря, де переводилися спільні маневри з деякими морськими бойовими одиницями НАТО. Американська радарна система слідкує за польотами совєтських літаків з Куби, і що у дальших випадках проти порушення американських територіяльних вод, може не обмежитися лиш до самих протестів, але навіть прийти і до повітряних ударів.

Між США і Савдійською Арабією прийшло до порозуміння щодо вживання і використовування радарових літаків АВАКС, пристосованих своєю конструкцією до розвідчих цілей в умовах тамошнього обширу. Після вишколу савдійських літунів у США, ці літаки будуть доставлені, починаючи з 1984 року. П'ять таких літаків і потрібне для них устаткування та відборчі і командні системи на землі, коштуватимуть понад 8.5 більйонів долярів.

У 1979 році лівійський диктатор Муамар Каддафі наказав односторонньо замкнути кордон з Єгиптом у відповідь на нормалізацію відносин, що постала між Єгиптом та Ізраїлем. Зірвання стосунків з Єгиптом та замкнення спільного кордону викликало тоді чимале напруження і обидві держави перекинули більшу кількість військових з'єднань у прикордонну полосу. Тепер Лівія відкрила на короткий час перехід через кордон для єгипетських громадян, які були затруднені на різних працях у цій державі, але Єгипет поставився до цієї "великодушности Каддафі" з недовір'ям.

Ціна: $3.25